

Foreningen Danmarks Folkeminder 1908-2008

Af Karsten Biering

Indledning

Styrelsen for Foreningen Danmarks Folkeminder har opfordret mig til som formand at skrive en artikel om virksomheden i anledning af 100-års jubilæet. Jeg har gjort det ud fra Foreningens store arkiv, der befinder sig i Dansk Folkemindesamling og omfatter 41 arkivkasser samt et par kasser endnu ikke katalogiserede arkivalier fra de seneste formænd. Ud fra denne betragtelige stofmængde er det klart, at jeg har måttet foretage nogle prioriteringer af stoffet. Jeg har bl.a. gennem de mange anførte navne og titler på styrelsesmedlemmer valgt at fremhæve og dokumentere det kontinuerlige samarbejde i styrelsen helt frem til 1970'erne mellem de faggrupper, som man i dag vil betegne som folklorister, etnologer og folkesprogsforskere. Mange fremtrædende forskere, ikke mindst fra Københavns Universitets humanistiske fakultet, Dansk Folkemindesamling og fra Nationalmuseet, har deltaget i styrelsesarbejdet sammen med repræsentanter for de mange kulturhistorisk interesserede »almindelige« medlemmer af Foreningen. For ca. 30 år siden blev denne faglige bredde i styrelsen indsnævret til folklorister og etnologer, dog med den væsentlige pointe, at sidstnævnte faggruppe i stigende omfang er rekrutteret blandt museumsinspektører fra de kulturhistoriske museer i provinsen, der netop i dette tidsrum fik professionaliseret deres virksomhed gennem ansættelse af en række unge universitetsakademikere.

I samme periode er de ikke-kulturhistorisk faguddannede styrelsesmedlemmer efterhånden gledet ud, hvorved den folkelige forankring er blevet noget svækket.

Grundlæggelsen og virksomheden til Axel Orliks død i 1917

Den 20. marts 1908 blev der holdt stiftelsesmøde hos dr.phil. Axel Olrik, forstander ved Dansk Folkemindesamling og docent ved Københavns Universitet, i hans hjem på Gl. Kongevej 174. Til stede var desuden arkivsekretær Jørgen Bloch, cand.mag. Jørgen Olrik (bror til Axel Olrik), dr.phil. Marius Kristensen, Askov Højskole, cand.mag. Arent Otterstrøm (bror til det senere mangeårige styrelsesmedlem C.V. Otterstrøm) og

cand.theol. Hjalmar Thuren. I forvejen var der rettet henvendelse til pastor, dr.phil. H.F. Feilberg i Askov med tilbud om formandsposten, men han ønskede ikke at have sæde i styrelsen. I stedet blev Axel Olrik formand indtil den stiftende generalforsamling på Askov Højskole den 5. september 1908. Man enedes om foreningens navn, »Danmarks Folkeminder«, og formål (se nedenfor). Desuden foreslog Olrik, at de kommende medlemmer skulle få tidsskriftet *Danske Studier*,¹ som han og Marius Kristensen var redaktører af, til en favørpris. Og man vedtog, at »Foreningen skulle sætte sig i Forbindelse med Provinspressen for om muligt gennem Meddelelser i faste Rubriker at kunne styrke Interessen for vore Folkeminder.«²

»Herved opfordrer vi til at indtræde i en forening, som indenfor det danske folk skal fremme kendskab til de nu svindende levninger af gammel tro, tænke måde, digtning, skik, sprog og dagligliv.

Foreningens mål søges nået:

- 1) Ved at medlemmerne op t e g n e r eller beskriver, hvad der kommer indenfor deres rækkevidde af fortidsoverleveringer. Indsamlingen sker under samvirke med den nu eksisterende »Dansk Folkemindesamling«, og således at alt det indsamlede bliver det danske folks ejendom.
- 2) Ved at foreningen udgiver s k r i f t e r, hvori det indsamlede stof offentliggøres, dog i overskuelig form og med letlæselig videnskabelig redegørelse for dets oprindelse og sammenhæng.
- 3) Ved gennem blade og foredrag at henlede opmærksomheden på vore folkeminder og hvorledes de bedst kan indsamles.

Vi henvender os derfor til vide krese af vore landsmænd med bön om, at de vil støtte dette arbejde ved indmeldelse i foreningen »Danmarks Folkeminder« og ved deltagelse i indsamlingen.

Endnu eksisterer en talløs mængde af nedarvede forestillinger og sædvaner indenfor dagliglivets lidet ænsede områder eller i alt fald i de ældres minde. Hvis enhver der møder sådant vil gøre sig til regel at notere det, kan der endnu samles et rigt billede af svundne tiders tanker og levevilkår. Enhver nok så kort optegnelse vil blive modtaget med glæde og udnyttet på sit sted; fyldige fremstillinger af en enkelt egns gammeldags liv og skik vil naturligvis mødes med endnu større påskønnelse.

Vor folkedigtning er allerede bleven ret fyldig optegnet, men vi håber endnu at kunne gøre fund af viser, melodier og æventyr. Men især lever der endnu i folks minde en stor mængde af gammel tro og skik. Navnlig de danske øer har overraskende meget mærkværdigt i gemme. De har ikke været helt gennemsøgte af nogen folkemindesamler, der gjorde dette til sin livsopgave; men endnu bedre end en stor

samlere er mange mindre, som udnytter deres kendskab til de enkelte egne ved at bringe fortidsoverleveringerne frem så fuldstændig som kun den hjemmefødte er i stand til.

Vi har tænkt, at den nu begyndende indsamling skulde have sit præg ved at rette opmærksomheden aller mest på den enkelte egn: på dens særlige skik i fest og i daglig, på hvert punkt i jordsmonnet, som der knytter sig overleverede forestillinger til, på stednavne (gengivne så lydtrø som muligt) og folkemål, på befolkningens åndelige og legemlige egenskaber og ytringerne deraf. Støttet til særlige spørgere og samlere vil vi tillige søge overblik over idræt, leg, dans, dragt, landsbystyre o.s.v., men også her vil kun ved mange spredte medlemmers arbejde den rette forståelse nås [...]

Stadige indsamlere vil kunne få boggaver, under særlige omstændigheder også pengeunderstøttelse til indsamling.«³

Dette opråb er underskrevet i juli 1908 af den nyvalgte midlertidige styrelse for Foreningen Danmarks Folkeminder:

J. Bloch, arkivsekretær, Foreningens kasserer

Søren Hansen, politilæge og medlem af »Den antropologiske komité«

Jakob Jakobsen, dr.phil. og Foreningens sekretær for Færøerne

Fr. Knudsen, sekretær for »Udvalget for danske skolebørns fælleslege«

Evald Tang Kristensen, folkemindesamler og forfatter, Mindebo ved Vejle

Marius Kristensen, dr.phil. og højskolelærer, Askov [og medredaktør af *Danske Studier*]

Carl Ludvigsen, teologisk kandidat og højskolelærer, Sorø Højskole

Axel Olrik, dr.phil., docent ved Universitetet, forstander for Dansk Folkemindesamling [og medredaktør af *Danske Studier*], Foreningens formand

Jørgen Olrik, cand.mag., assistent ved Dansk Folkemuseum

C.V. Otterstrøm, mag.scient., medlem af styrelsen for »Foreningen til Folkedansens Fremme«

Hj. Thuren, medarbejder ved Dansk Folkemindesamling, Foreningens sekretær.

Med dette opråb og opfordringen til landsdækkende at engagere sig som meddelere og optegnere til Dansk Folkemindesamling af forskellige typer af (ældre) folketraditioner blev Foreningen Danmarks Folkeminder i en lang årrække både fødekanal for Dansk Folkemindesamlings arkiv og formidler af den heraf udsprungne forskning i form af publikationer i bl.a. Foreningens skriftserie.

Den ene forløber for denne nystartede forening var »Dansk Folkemindesamfund«, der med folkemindesamleren Evald Tang Kristensen som redaktør i årene 1884-89 bl.a. udsendte tidsskriftet *Skattegraveren*, bind 1-12, med optegnelser indsendt af foreningens medlemmer rundt i landet, trykt i tilfældig orden.⁴ Tang Kristensens store samling af optegnelser indgik senere i Dansk Folkemindesamlings arkiv.

Den anden forløber var selskabet »Nordiske Folkemindeforskere«, der blev stiftet af Olrik i 1904. Det havde til formål at udgive nordiske folkeminder, men opnåede ikke den fornødne støtte til den planlagte udgivelse af Frederik Lange Grundtvigs manuskript *Livet i Klokkegården*. Med stiftelsen af Foreningen Danmarks Folkeminder i 1908 blev denne opgave overtaget fra »Nordiske Folkemindeforskere«.⁵ Denne forening indgik fra 1907 i den nystiftede »Folklore Fellows« (FF) med Axel Olrik, C.W. von Sydow (Sverige) og Kaarle Krohn (Finland) som initiativtagere.

Axel Olrik havde med oprettelsen af Dansk Folkemindesamling i 1904 stillet sig i spidsen for den landsdækkende indsamling af folkeminder og udtrykte den nye, videnskabelige indsamlingslinie med udsendelsen af de første systematiske og grundige spørgelister i Foreningen Danmarks Folkeminders skriftserie: »Danmarks Folkeminder« nr. 1.⁶ I de følgende mange år fulgte en lang række emneorienterede spørgelister.⁷

Optegnelse og indsamling af dialekter (folkemål) og stednavne blev organiseret i to særlige udvalg under Foreningen allerede fra henholdsvis 1908 og 1910 og udviklede sig senere til Institut for Dialektforskning ved Københavns Universitet og det ministerielle Udvalg for Stednavne.⁸ Disse institutioner er nu en del af Nordisk Forskningsinstitut ved Københavns Universitet. Desuden blev der ligeledes i 1910 dannet en afdeling på Færøerne til at tage sig af det lokale indsamlingsarbejde.

I Hjalmar Thurens beretning fra Foreningen Danmarks Folkeminders første arbejdsår kan man læse, at der var indsendt mere end 4.000 enkelte blade med optegnelser og desuden nogle større manuskripter, som næsten alle stammede fra den nye forenings medlemmer.⁹ Thuren retter en særlig tak til de 26 mænd og kvinder, der har påtaget sig at være Foreningens »amtsformænd« eller »tillidsmænd« rundt omkring i landet og forestået indsamlingsarbejdet og også selv optegnet. Man finder på listen markante personligheder og flittige folkemindesamlere, som f.eks. Thorkild Gravlund på Reersø, Henrik Ussing i Sorø, Hans Johansen på Bornholm, Karen Toxværd på Falster, Lønborg Friis i Hjørring, C. Klitgaard i Ålborg, Poul Bjerge i Askov og Jeppe Aakjær i Jebjerg.¹⁰

Lovene for Foreningen Danmarks Folkeminder blev vedtaget på

generalforsamlingen på Askov Højskole den 5.9. 1908 og indeholder 8 korte paragraffer, hvor den første er formuleret således:

»1. Foreningen »Danmarks Folkeminder« har til formål at fremme kendskaben til danske folkeminder og det gammeldags folkeliv, navnlig ved optegnelse af den endnu tilværende fortidsoverlevering og ved udgivelse af skrifter.

Optegnelserne indgår i Dansk Folkemindesamling.«¹¹

Medlemsbidraget på 3 kr. årligt – eller 50 kr. én gang for alle – er vederlag for de skrifter, som Foreningen vil udgive i form af årlige medlemsleveringer. Foreningen ledes af en styrelse på indtil 11 medlemmer, som vælger formand, kasserer og sekretær. Disse tre udgør forretningsudvalget til varetagelse af de løbende sager. Styrelsen kan desuden nedsætte udvalg til varetagelse af særlige opgaver og vælger tillidsmænd i alle landets amter eller afgrænsede områder til at varetage Foreningens interesser.

Det første år indmeldte 312 medlemmer sig i Foreningen, der året efter talte 342 medlemmer.

Allerede i 1910 døde Foreningens kasserer, Jørgen Bloch, der desuden var arkivsekretær ved Rigsarkivet. Hans søster Laura blev gift med N.F.S. Grundtvig, og Bloch var dermed svoger til folkemindeforskeren Svend Grundtvig. Kommunalærer C.F.P. Mortensen i København overtog arbejdet efter Jørgen Bloch. Mortensen opgav kassererarbejdet og meldte sig ud af Foreningen pr. 1.1. 1917 p.g.a. flere års stigende utilfredshed med Orlriks egenrådige ledelsesstil og manglende sans for de økonomiske realiteter.¹² Orlriks elev, den unge magister og arkivar ved Dansk Folkemindesamling, Hans Ellekilde, overtog sekretærfunktionen fra 30.1. 1917.

Hjalmar Thuren døde i 1912, og efter en overgangsperiode med læge John W.S. Johnsson – Foreningens tillidsmand i København og formand for Medicinsk-Historisk Museum – på sekretærposten, blev den i 1913 overtaget af den unge stud.mag. i historie og medarbejder ved Dansk Folkemindesamling, Thomas B. Bang. Han blev i 1917 ansat ved Rigsarkivet og bad sig fritaget for sekretærarbejdet – og døde allerede i 1920.

Med Orlriks død den 17.1. 1917 blev Johnsson formand for forretningsudvalget og anså sig selv for en overgangsfigur, indtil Ussing i 1918 stillede sig til rådighed som formand – et hverv han bestred til 1932 med arkivar Hans Ellekilde (Dansk Folkemindesamling) som sekretær og cand.mag. Gunnar Knudsen (fra 1916 medredaktør af *Danske Studier*) som kasserer. I dette forretningsudvalg var formanden ulønnet, mens sekretær og kasserer oppebar et honorar, fordi de varetog Foreningens løbende forretninger og administrerede bogudgivelserne. Desuden blev

forfatteren Thorkild Gravlund, sprogforskeren Johs. Brøndum-Nielsen og arkivar ved Dansk Folkemindesamling, H. Grüner-Nielsen, optaget i styrelsen.

Siden Thurens død i 1912 stod medlemstallet næsten i stampe med kun 56 nye medlemmer, indtil Olrik døde i 1917. Dengang var der i alt 340 medlemmer. Efterfølgende blev Olrik kritiseret for sit manglende initiativ og samtidig sin egenrådighed, nærmest enevoldsmagt, i styrelsesanliggender, og først med Ussings overtagelse af formandskabet i 1918 blev der på ny fremgang for styrelsens indflydelse samt i medlemstallet, der fra 1917-21 steg med ca. 950, i udgivelsesarbejdet og økonomien. Frem til 1927 steg medlemstallet jævnt til 1.581, hvorefter det på ny faldt støt til 1.178 i 1932.¹³ Ligesom i senere perioder af Foreningens virksomhed har naturlig afgang i form af dødsfald blandt medlemmerne samt udmeldelser ikke kunnet modsvares af nyindmeldelser.

Fra 1917 udsender Foreningen sammen med bogleveringerne til medlemmerne et lille, trykt blad med *Meddelelser*.¹⁴ Her kan bl.a. periodisk findes fortegnelser over både foreningens medlemmer og styrelsesmedlemmer, revisioner af lovene, omtaler af de nyudkomne bøger, rabatter på andre publikationer og tidsskrifter, uddrag af årsregnskabet, omtale af medlemstilgang/afgang m.v. Hertil kommer nogle korte spørgelister om alle typer af folkeminder – i 1925 f.eks. *Spørgsmaal om Svangerskab og Barselsseng* – et emne, som styrelsesmedlem og kortvarig formand, læge J.W.S. Johnsson ville arbejde med.

I 1918 blev »tillidsmandsinstitutionen« genoplivet. Opgaven var at søge folkelig tilslutning til Foreningen, at skaffe meddelere fra hvert herred og at bringe Foreningens spørgsmål eller spørgelister vedr. folkeminder videre til amternes aviser. Blandt de nye tillidsmænd og -kvinder rundt omkring i landet finder man såvel flittige folkemindeoptegnere som forfattere til flere af Foreningens bogudgivelser, bl.a. læge J.S. Møller (Holbæk amt), Helene Strange (Nordfalster), redaktør Salomon Frifelt (Ribe amt vest), forfatter Thomas Olesen Løkken (Vendsyssel) og forfatter Nikolaj Andersen (Sønderjylland øst).

Fotokonkurrencen 1926-27

I *Meddelelse* til medlemmerne fra oktober 1926, der udsendes sammen med 2. boglevering for 1926 og 1927 (*Folkedragter i Nordvestsjælland og Vore danske Folkeæventyr*), udskriver Foreningen en fotokonkurrence blandt medlemmerne, »*hvor det gælder om, hvem der i det kommende Aar indtil 1. November 1927 kan indsende de fleste, de værdifuldeste og de bedst udførte Folkemindebilleder i Amatørfotografi eller Kunstfotografi.*«

»Enkefru Marie Winther med Strikketøj paa den gamle Maade.« Hun har garnet i en strikkekrog ved forklædet. (Foto: Andrea E. Sørensen 1927. Dansk Folkemindesamling)

1. præmien er 100 kr., 2. præmien 75 kr., og 3. præmien er 50 kr. Desuden uddeles mindre bogpræmier.

Forud havde Foreningen trykt et opråb på omslaget til Henrik Ussings *Aarets og Livets Højtider* (Danmarks Folkeminder – herefter forkortet til DFm – nr. 25, 1925), hvor man opfordrede medlemmerne og andre interesserede til at indsende billeder – fotografier, reproduktioner af malerier, litografier, postkort osv. – vedrørende »dansk Folkeskik, Folketro og Folkeliv i det hele.« Og i dette opråb specificeredes temaer og motiver af interesse.

Når det gjaldt fotokonkurrencen 1926-27, skulle deltagerne være medlemmer af Foreningen – i det mindste i årene 1926 og 1927. Desuden ville fotografierne indgå i Folkemindesamlingens arkiv, og Foreningen havde ret til at reproducere billederne i egne skrifter og give tilladelse til at benytte billederne i »Værker af lignende videnskabelig Karakter mod et Honorar af 2 Kr. pr. Billede.«

Desuden skulle der indsendes en fuldstændig fortegnelse (helst på

Folkemindesamlingens optegnerpapir) med så udførlige oplysninger om hvert foto som muligt: beskrivelse af motivet, stedfæstelse til et sogn samt datering.

Foreningen nedsatte et bedømmelsesudvalg med arkivar H. Grüner-Nielsen, Dansk Folkemindesamling, underinspektør H. Zangenberg, Frilandsmuseet, og fhv. kunsthandler J.C. Stochholm, København. Udvalget ville i udvælgelsen lægge vægt på

- »1) Billedsamlingens Helhedspræg og Omfang.
- 2) Enkeltmotivernes videnskabelige Værdi (som ukendte eller sjældne).
- 3) Billedmotivets Ægthed – konstruerede Motiver er uden Værdi for Konkurrencen.
- 4) Den egentlige fotografiske Udførelse af Billederne.«¹⁵

I opråbet henvistes til omslaget på Ussings *Aarets og Livets Højtider*, hvor folkemindemotiverne eller -temaerne er udspecificerede.

Bedømmelsesudvalget kunne i *Meddelelse* til medlemmerne fra marts 1928 offentliggøre resultatet af fotokonkurrencen og fandt den af museumsinspektør Kaj Uldall (han blev i øvrigt fra 1930 indvalgt i styrelsen) indsendte samling oplagt værdig til 1. præmien, men p.g.a. hans tilknytning til Dansk Folkemuseum (Nationalmuseets 3. Afdeling), måtte udvalget betragte Uldall som stående uden for den ordinære amatørkonkurrence. 1. præmien tildeltes i stedet malerinde, frøken Andrea E. Sørensen, Lille Grandløse ved Holbæk (se i øvrigt afsnittet om illustrationerne sidst i denne artikel), 2. præmien gik til højskolelærer Olaf Andersen, Tommerup på Fyn, mens kommunelærer Thorkil Svendsen i Århus fik 3. præmien. Desuden uddeltes bogpræmier til konservator Novrup i Herning og adjunkt, frøken Gudrun Gregersen i Sønderborg.

Denne artikel er illustreret med et udvalg af fotografier – alle taget af 1. præmievinderen fra amatørkonkurrencen, Andrea E. Sørensen – med motiver fra kvinders arbejde i landsbyen Lille Grandløse og nærmeste omegn. Der blev i alt indsendt 218 amatørfotografier til konkurrencen, og de beror i Dansk Folkemindesamlings billedarkiv.¹⁶

Skriftserien de første 25 år

Foreningens første store publikation blev Frederik Lange Grundtvigs (død 1903) omfattende manuskript om *Livet i Klokkergaarden* på Falster, optegnet efter bonden Lars Rasmussens indgående skildring af bygninger og arbejde, fester og fritid i landsbylivet i midten af 1800-tallet. Bogens første halvbind blev udgivet rigt illustreret som nr. 2 i skriftserien af Axel Olriks bror, Jørgen Olrik, der var assistent ved Dansk Folkemuseum

(senere Nationalmuseets 3. Afdeling). Andet halvbind udkom 1909, og hermed blev der sat en høj standard for Foreningens udgivelser og demonstreret den emnemæssige bredde i folkemindeudgivelserne og -studierne, der ud over folkedigtningen og folkedansen også omfatter folketroen samt de sociale, sproglige og nogle af de materielle aspekter af almuekulturen. I øvrigt blev Foreningens bomærke, den skrivende nisse, som Axel Olrik ejede, første gang anvendt på titelbladet til *Livet i Klokkergaarden*.

I de første 25 år udgav Foreningen i sin skriferække 41 bøger som årlig leverance til medlemmerne for deres kontingent. Her kan bl.a. nævnes: S. Ditlevsen: *Danske Ordsprog*. 1910. – Th. Gravlund: *Dansk Folkekarakter. Sjællændere og Jyder*. 1911. – H. Kyrre: *Dansk Fiskerliv. Daglig Dont, Tro og Tænkemaade*. 1912. – H. F. Feilberg: *Sjæletro*. 1914. – J. Junge: *Den nordsjællandske Landalmues Karakter, Skikke, Meninger og Sprog (1798)*. Udg. Af H. Ellekilde. 1915. – H. Grüner-Nielsen: *Vore ældste folkedanse. Langdans og polskdans*. 1917. – Axel Olrik: *Nogle grundsætninger for sagnforskning*. Udg. Af H. Ellekilde. 1921. – Lis Jacobsen (udg.): *Peder Palladius' Visitatsbog*. 1925. – H. Zangenberg: *Danske Bøndergaarde. Grundplaner og Konstruktioner*. 1925. – Henrik Ussing: *Aarets og Livets Højtider*. 1925. – J.S. Møller: *Folkedragter i Nordvestsjælland*. 1926. – H. Ellekilde: *Vore danske Folkeæventyr*. 1928. – S. Tvermose Thyregod: *Danmarks Sanglege*. 1931. – Aug. F. Schmidt: *Danmarks Kæmpesten i Folkeoverleveringen*. 1932.

Her ses den store emnemæssige spredning samt eksempler på udgivelser, både af ældre kilder og nyere optegnelser, samt egentlige studier eller monografier. Og vægtningen af både den folkelige formidling og det højere akademiske skoleridt. Desuden engagerer styrelsen og nogle af medlemmerne sig aktivt som forfattere og udgivere, hvilket har kendetegnet Foreningen lige siden.

Den mangeårige formand, lektor, dr.phil. Henrik Ussing, er blandt de mest produktive forfattere og udgivere. I 1921 udsendte Foreningen *Ved Halleby Aa. Optegnelser af Karoline Graves* (DFm nr. 24), som Ussing havde redigeret. Forud var gået mere end 12 års korrespondance mellem den vestsjællandske almuekvinde og først Axel Olrik, senere Hans Ellekilde og Henrik Ussing. Karoline Graves indsendte til Folkemindesamlingen allerede i 1909 en lang række skildringer af det før-industrielle almuemiljø på egnen omkring Tissø i Nordvestsjælland, skrevet ud fra egne iagttagelser og hendes families fortælling gennem generationer. I virkeligheden var det et sammenhængende og personligt – også følelsesmæssigt – formuleret erindringsstof, som hun tilbød og håbede på at få udgivet som en samlet bog. Men Folkemindesamlingens vejledning

til hende gennem den følgende halve snes års korrespondance gjaldt den mere »objektive« tilgang ud fra afgrænsede emner som svar på arkivarernes spørgsmål, skrevet på det autoriserede optegnerpapir. Det endte – efter periodisk stilstand i udgivelsesplanerne – med, at Karoline Graves' skildringer blev udgivet af Foreningen ved Henrik Ussing, som havde bearbejdet og ordnet, systematiseret og forkortet kraftigt i hendes manuskript og udeladt hendes personlige vurderinger og mere »følelsesladede« sider. Man kan konstatere, at hverken Folkemindesamlingen eller Foreningen dengang havde sans for, at Karoline Graves' oprindelige materiale ikke var velegnet som mere snævert indberetningsstof til arkivalsk ordning og katalogisering. Derimod kunne det udgøre en vigtig kilde til indsigt i og forståelse af en almuekvindes bevidsthed og erfaringshorisont som et bidrag til mentalitetshistorien. Det sammenhængende erindringsstof, præget af personligt farvede fortællinger om slægtens og egnens liv og vilkår, kunne kun vanskeligt splittes op efter forskernes kategorier og nedskrives med identificerbar »hjemmelsmand« som kilde. Dette krævede en kraftig redaktionel bearbejdning.¹⁷

Karoline Graves' *Ved Halleby Aa* kom således til i høj grad at fremtræde som udgiverens, Henrik Ussings, værk, hvilket også fremhæves på selve titelbladet, hvor begge fremstår som forfattere. Bogen er i øvrigt, »i Ærbødighed og Beundring« tilegnet Foreningens æresmedlem, H.F. Feilberg, på 90 års dagen.

Status efter de første 25 år

Efter de første 25 år gør sekretæren, Hans Ellekilde, status.¹⁸ Fokus er undervejs skiftet fra, at Foreningen *både* skal forestå indsamlingen af folkeminder (til Dansk Folkemindesamling) og udgive dem, til at hovedopgaven bliver at udgive bøger om folkeminder, mens Dansk Folkemindesamling indsamler det folkemindestof, der bl.a. skal kunne bruges i Foreningens bøger. Og som arkivar ved Dansk Folkemindesamling påpeger Ellekilde, at Danmarks Folkeminders bøger har været *et »ganske fortrinligt Middel til at vække de jævne Medarbejderes* [indsamlerne og optegnerne for Dansk Folkemindesamling] *Forstaaelse for, hvad det ved Optegnelsen af gamle Minder kommer an paa.*«

Han nævner som eksempel, at Karen Thuborg: *Det gamle Harboøre*. Optegnelser udg. af H. Ussing. 1928 i høj grad er blevet til efter inspiration af både Karoline Graves: *Ved Halleby Aa*. Optegnelser udg. af H. Ussing. 1921 og Marie Christophersen: *Fra Hedeboegnen*. Optegnelser udg. af H. Ussing 1923.

Men allerede i Foreningens første publikation *Fra Dansk Folkemindesamling. Meddelelser og spørgsmål*, redigeret af Axel Olrik i 1908,

bringes et kapitel med *Prøver af folkeminder*, der over for medlemmerne/optegnerne signalerer, hvilke typer folkeminder, man er interesseret i at modtage.

Ved 25-årsjubilæet anfører Ellekilde endvidere styrelsens mål, »at saa vidt muligt alle Danmarks Egne bliver repræsenteret i Foreningens Skriftrække ved selvstændige Skrifter eller særlige Afhandlinger.« Men efter de hidtil udgivne 40 skrifter kan han konstatere, at Sjælland er blevet repræsenteret med 9 selvstændige skrifter, Nørrejylland med 11, Sønderjylland med 2, Falster og Fyn hver med 1. Hertil kommer de systematiske værker, hvor alle egne er repræsenteret, som f.eks. *Danske Bøndergaarde*, *Danmarks Helligkilder*, *Danmarks Sanglege* og *Danmarks Kæmpesten*. Men der er store, hvide pletter på folkeminde-landkortet. Nørrejylland er langt fra så vel repræsenteret som det langt mindre Sjælland, og Sønderjylland kun ganske beskedent. Ellekildes mål er en jævnt fordelt repræsentation, efter den gamle amtsinddeling med 22 amter (indtil 1970).

Danmarks største folkemindesamler, Evald Tang Kristensen, kritiserer i sine erindringer Foreningen – og dermed både Axel Olrik og Hans Ellekilde – for ikke at røgte det, han anser for den vigtigste opgave, nemlig indsamlingen, tilfredsstillende.

»Bøger [har] ikke kunnet sætte Arbejdet i den rette Gang. Da jeg i sin Tid udgav »Skattegraveren«, fik jeg Folk i Tale i rigt Maal, og den Maade har jeg altid anset for den eneste rette. En saadan Virksomhed, der skal udstrække sig over hele Landet, kan blot styres af Folk, der jævnlig rejser omkring i Landsdelene og da særlig i Jylland, som ej alene er Hovedlandet, men også er det Land, kjøbenhavnske Folk har mest ondt ved af faa i Tale...«¹⁹

Her aftegner sig en betydelig modsætning mellem jyden og københavneren eller mellem samleren og videnskabsmanden. Både Axel Olrik og hans elev Hans Ellekilde ville netop med Foreningens skriftserie distancere sig fra Evald Tang Kristensens usystematisk publicerede og ukommenterede folkemindeoptegnelser i tidsskriftet *Skattegraveren* (1884-89). På den anden side havde Tang Kristensen ikke meget tilovers for de københavnske skrivebordsforskere og arkivarer, der havde svært ved at gebærde sig over for almindelige mennesker – særligt i Jylland – dvs. den del af almuen, som endnu havde folkeminderne i erindringen og på læberne. Men Ellekilde medgiver, at Foreningen kunne støtte indsamlingen af folkeminder langt mere, hvis det var lykkedes for ham at nå det mål, han havde sat sig ved Olriks død i 1917, nemlig over en årrække at tidoble medlemstallet fra ca. 300 til 3.000. I så tilfælde kunne en del

af medlemsindtægten anvendes til at støtte indsamlingen i de egne, hvor det var særligt tiltrængt.²⁰

Den samfundsøkonomiske afmatning fra slutningen af 1920'erne får en del af skylden for medlemstilbagegangen, men håbet for fremtidig fremgang lades ikke ude: hvis blot hvert eneste nuværende medlem sørgede for at indmelde et nyt medlem, og at alle landets folkebiblioteker anså det for at være en selvfølge at være medlem af Foreningen Danmarks Folkeminder, så skulle fremtiden være sikret.

Foreningens 25-års jubilæumsfest

Ved Foreningens 25-års jubilæum, der blev fejret på den kendte københavnske restaurant Wivex den 20. marts 1933, var styrelsen, en række af skriftseriens forfattere samt medarbejdere ved Dansk Folkemindesamling repræsenteret. Menuen bestod af *Fiskefilet Normande*, *Ungt dansk Lam*, *Compot og Salat*, *Ananas Parfait*, *Mocca*. Hertil udvalgte vine. Ud over diverse festtaler blev der også afsunget en lejlighedssang, forfattet af Jørgen Olrik, på melodien til *Danmark dejligst vang og vænge*:

»Folkemål og folkeminder
er vor fælles arv;
kildevæld, som deraf rinder
styrker folkets marv;
strømmen, som det væld udsender,
i sig selv tilbage vender;
aldrig briste, skønt de brage,
bånd fra svundne dage.«

Herefter følger yderligere 2 vers, og sangen slutter med løftet

»Danmarks gamle folkeminder
vil vi tjene tro,
virke, medens nornen spinder,
for at bygge bro
fra det høje til det jævne,
sætte fortids skygger stævne,
give fædres dunkle mæle
vækst i vore sjæle.«²¹

Det blev desuden vedtaget, at Foreningens bomærke – den skrivende nisse – for fremtiden skulle spejlvendes og skrive med højre hånd.²² Kai

Malkepige i marken. Hun bærer spandene i åg. (Foto: Andrea E. Sørensen 1927. Dansk Folkemindesamling)

Uldall foreviste under stort bifald sine levende billeder. Desuden havde Foreningen i Det kgl. Biblioteks forhal arrangeret en udstilling med optegnelser, billeder, genstande fra folketroen og publikationer. – Ved det efterfølgende styrelsesmøde i maj 1934 måtte man indkassere utilfredshed blandt medlemmerne over, at de ikke havde fået lejlighed til at deltage i festlighederne. Hans Ellekilde foreslog derfor, at der i fremtiden i tilknytning til det årlige styrelsesmøde skulle afholdes et årsmøde for medlemmerne med foredrag, kaffebord, lysbilleder eller lign.²³

Strid om publikationer i 1935

På styrelsesmødet den 4.5. 1935 bryder en strid ud i lys lue. Det nye medlem, museumsinspektør Kai Uldall (Dansk Folkemuseum/Nationalmuseets 3. afd.) leverer en sønderlemmende kritik af formanden, Henrik Ussings, nyudgivne bog: *Mellem sydfynske Sunde. Hverdag og Højtid* (DFm nr. 41, 1934), der bygger på skoleforstander Thorvald Hansens optegnelser, suppleret af arkivmateriale i DFS samt egne iagttagelser gennem en årrække. Uldall kritiserer bl.a., at der ud af

bogens 300 s. kun er ca. 120 s. med egentligt folkemindestof, at der er alt for meget topografisk og agrarhistorisk stof, som er velkendt i forvejen – altså blandt forskere – og at han ikke selv havde tilvejebragt originalt folkemindestof osv. Og Jørgen Olrik tilslutter sig, at agrarhistorien ikke kan presses ind under begrebet »folkeminder«, samt at Ussings fremgangsmåde ikke må danne eksempel til efterfølgelse i Foreningens senere udgivelser. Johs. Brøndum-Nielsen gør opmærksom på, at der i Folkemålsudvalget foreligger værdifuldt stof fra de sydfynske øer, som Ussing slet ikke havde inddraget i bogen. Både Uldall og Olrik kritiserer, at flere fotografier af bygninger ikke var korrekt stedfæstet.

Ussing føler sig urimeligt skarpt angrebet (med hele styrelsens stilltende samtykke) og bliver så vred, at han trækker sig tilbage fra sin formandspost og desuden vil udtræde af styrelsen. Brøndum-Nielsen meddeler, at han ligeledes vil trække sig ud af styrelsen og peger på stud.mag. Poul Andersen som sin efterfølger.

Mellem sydfynske Sunde anlægger et helhedssyn på dagliglivet og inddrager i skildringerne bygninger og bohave, landbrug, havebrug og skovbrug, håndværk, møllebrug og jagt, fiskeri, småhandel og langfart, arbejde, sysler og klædedragt, samt årets fester og livets højtider. Samtidig er Ussings folkelivsskildringer nok mere journalistisk præget, end styrelsens flertal har kunnet goutere.

Denne tilgang er imidlertid ikke tilstrækkelig »videnskabelig« for Uldall, der genoptager den ophidsede diskussion og fremhæver Aug. F. Schmidts *Danmarks Helligkilder* (DFm nr. 33, 1926) og *Danmarks Kæmpesten i Folkeoverleveringen* (DFm nr. 39, 1932) som forbilledlige systematiske arbejder. Disse bøger indeholder først en afhandling om emnet efterfulgt af topografisk ordnede optegnelser. Et udtryk for den herskende historisk-geografiske metode i folkemindevidenskaben.

C.V. Otterstrøm – en højt estimeret fiskeribiolog og desuden mangeårig formand for Foreningen til Folkedansens Fremme – fremhæver nødvendigheden af at udgive let læselige og alment interessevækkende bøger som netop *Mellem sydfynske Sunde*, mens *Danmarks Kæmpesten* ville være et lukket land for mange af Foreningens medlemmer. Otterstrøm minder om, at det jo er medlemmernes penge i form af kontingenter, som styrelsen administrerer. Og Ussing sekunderer med henvisning til, at Foreningens aktuelle medlemstal på 1.155 medlemmer hurtigt kan skrumpes ind til de ca. 280, dengang det stod dårligst til ved Olriks død i 1917, og før Ussing blev formand i 1918.

Man må sige, at der udspandt sig en livlig diskussion i styrelsen den 4.5. 1935. Grundlæggende drejede uenigheden og diskussionen – ligesom

ved senere lejligheder – sig om udgivelsespolitikken: vægtningen af de »videnskabelige« publikationer og hensyn i forhold til de folkeligt oplysende og mere underholdende.

Desuden blev et forslag til ny udgivelse behandlet. Ellekilde forelagde det reviderede udkast til Maren K. Hansens manuskript *Kvindens Stilling i Folketroen* og oplyste, at kredslæge J.S. Møller og museumsforstander H.P. Hansen havde haft manuskriptet til gennemsyn. Møller havde stillet sig velvilligt, mens Hansen ville forkaste det, hvilket Gunnar Knudsen tilsluttede sig. Møller talte kraftigt for, at »vi skulde prøve paa at indsamle ogsaa den Slags Stof«, men det blev vedtaget, »at det var mest formaalstjenligt ikke at optage dette i en kommende Fr. DFS [Meddelelser Fra Dansk Folkemindesamling].«²⁴ Overordnede og tværgående temaer eller synteseprægede fremstillinger havde så afgjort ikke styrelsesflertallets interesse dengang.

Styrelsens virksomhed 1935-55

Styrelsen havde nedsat et »Lovudvalg« med H.P. Hansen, Gunnar Knudsen og Hans Ellekilde som medlemmer, og efter et udkast til revision af de gamle love fra Foreningens stiftelse i 1908 og en livlig korrespondance med kommentarer til udkastet holdt lovudvalget møde – ligeledes den 4.5. 1935. Ud over kontingentforhøjelse, fastlæggelse af antallet af styrelsesmedlemmer til 11, der første gang vælges på et årsmøde ved simpelt stemmeflertal – men som herefter supplerer sig selv – blev en række procedurer vedr. forretningsordenen konfirmeret, og bestemmelse om nedsættelse redaktionsudvalg for hver enkelt udgivelse fastlagt. Desuden blev tillidsmændene til varetagelse af Foreningens interesser i amter og afgrænsede områder indarbejdet. Formålsparagraffen lyder herefter:

»§ 1. Foreningen »Danmarks Folkeminder« hvis Hjemsted er København, har til Formaal at fremme Kendskabet til vore Folkeminder og det gamle Folkeliv, navnlig ved Optegnelser af den mundtlige Overlevering og ved Udgivelse af Skrifter. Optegnelserne indgaar i Dansk Folkemindesamling.«²⁵

Den faglige synsvinkel er fortsat udelukkende retrospektiv, og det tætte parløb med Folkemindesamlingen fortsætter.

Ved den skriftlige afstemning til styrelsesvalget i 1935 nyvælges orientalisten og filologen professor Arthur Christensen og dialektforskeren Poul Andersen, og fra den gamle styrelse genvælges stednavneforskeren Gunnar Knudsen, arkivar Hans Ellekilde, arkivar H. Grüner-Nielsen (begge Dansk Folkemindesamling), museumsforstander H.P. Hansen (Herning), sprogforskeren, højskolelærer, dr.phil. Marius Kristensen (Askov), museums-

inspektør Kai Uldall (Nationalmuseet), museumsinspektør Jørgen Olrik (Nationalmuseet), kredslæge J.S. Møller (Kalundborg) og mag.scient. C.V. Otterstrøm (Foreningen til Folkedansens Fremme).

På det konstituerende styrelsesmøde den 15.6. 1935 bringes flere formandsemner i forslag: H.P. Hansen peger på Jørgen Olrik, og Jørgen Olrik foreslår Marius Kristensen, der på sin side foreslår Grüner-Nielsen, »da han altid saa ihærdigt har kritiseret det tidligere Forretningsudvalg og altid saa vel vidste, hvad der skulde gøres og ikke gøres.« J.S. Møller som alderspræsident leder forhandlingerne og foreslår skriftlig afstemning. Jørgen Olrik vælges med 7 ud af 11 stemmer, Marius Kristensen får 3, mens Grüner-Nielsen ingen stemmer opnår. Enigheden i styrelsen er ikke fremherskende.

Ved samme lejlighed skulle Foreningen udpege en repræsentant til Dansk Folkeminderaad, som var tilsynsorgan for Folkemindesamlingen. Det blev den nye formand, Jørgen Olrik, mens Arthur Christensen repræsenterede Københavns Universitet. – Alt i alt en tæt symbiose og et markant personsammenfald mellem Foreningen, Folkemindesamlingen og Folkeminderådet, der ved oprettelsen i 1920 bestod af overbibliotekar H.O. Lange (Det kgl. Bibliotek), professor Arthur Christensen, dr.phil. Henrik Ussing, arkivar Hans Ellekilde og arkivar H. Grüner-Nielsen.

Endelig blev der nedsat et stående arbejdsudvalg for publikationer vedr. almuens materielle kultur med Poul Andersen, Kai Uldall og H.P. Hansen som medlemmer.

Støtte til de nordiske fagfællekonferencer blev fortsat ydet. Styrelsen bevilgede således i 1938 et økonomisk bidrag på 400 kr. til afholdelse af Det 7. nordiske Folkelivs- og Folkemindeforsker møde i København og Århus i august 1939, og Jørgen Olrik, Hans Ellekilde, Poul Andersen og H.P. Hansen dannede sammen med Peter Holm i Århus programudvalget. På trods af det truende krigsudbrud blev konferencen en succes med i alt omkring 75 deltagere, men på grund af de verdenspolitiske forhold blev der ikke truffet afgørelse om de baltiske landes fremtidige deltagelse i de nordiske møder.

I 1938 nedsætter styrelsen desuden et udvalg med Kai Uldall, Poul Andersen og C.V. Otterstrøm til at drøfte muligheden for gennem afholdelse af bl.a. møder, ture og foredrag at skabe større tilslutning til Foreningen. Dette udvalg kan disponere over 100 kr. til sit arbejde. Også ved senere lejligheder har styrelsen taget lignende initiativer, som afspejler ønsket om både at være internationalt akademisk orienteret og folkeligt nationalt funderet. Men det kniber med tilslutningen til medlemsarrangementerne.

På styrelsesmødet i april 1939, få måneder før udbruddet af 2.

verdenskrig, styrker man indsatsen i det gamle danske land syd for grænsen ved at bevilge Andreas Lorenzen en understøttelse på 100 kr. til indsamling af folkeminder i Sydslesvig. Samtidigt melder man sig som institution ind i Dansk Historisk Fællesforening.

Efter afholdelse af Det 7. Nordiske Folkelivs- og Folkemindeforsker-møde måtte det danske conferenceudvalg i december 1939 konkludere, at trykning og udsendelse af mødeberetningen ikke var egnet som et nummer i serien Danmarks Folkeminder, da »Stoffet er af en alt for speciel faglig Art for Foreningens Medlemmer.« Man henstiller, at den i stedet optages årbogen *Danske Studier*, der fortsat redigeres af Foreningens styrelsesmedlemmer Gunnar Knudsen og Marius Kristensen.

I maj 1940 efter den tyske besættelse af Danmark den 9. april beder formanden Jørgen Olrik og sekretæren Hans Ellekilde i *Meddelelser* medlemmerne om at »holde fast ved Foreningen i de mørke Dage, vi rimeligvis gaar i Møde, saa vi vil blive i Stand til at fortsætte vort Udgivelsesarbejde i de kommende Aar i samme Omfang som hidtil. Ogsaa vort Arbejde er en Sten i Muren, der hegner Danmarks Gaard...« Og de opfordrer medlemmerne til – som hidtil – at slutte trofast kreds om Foreningen.

En septembersøndag i 1940 arrangerede Foreningen i samarbejde med de københavnske hjemstavnsforeninger et besøg på Frilandsmuseets nye Rømøgård med en demonstration, bl.a. af høstskikken med det sidste neg på det sidste læs. Langelandsforeningens formand havde tilrettelagt opvisning af de hjemlige høstskikke med sine medlemmer klædt ud i langlandske høstdragter. Senere blev der vist folkedanse på festpladsen, og der var »fælles Servering« på Hammers Kro. På trods af et tilskud på 200 kr. fra styrelsen havde der ikke indfundet sig mange medlemmer til dette arrangement, og sekretæren opfordrede derfor styrelsen til at overveje, hvorvidt man i fremtiden skulle fortsætte med at arrangere lignende fester på Frilandsmuseet fra andre egne af Danmark.

På styrelsesmødet i oktober 1941 vælges efter Jørgens Ollriks død professor Arthur Christensen til formand og arkivar H. Grüner-Nielsen til næstformand – begge enstemmigt – og samtidigt foreslås på først-kommende generalforsamling at ændre lovens § 3, således at antallet af styrelsesmedlemmer fastsættes til mindst 15. Museumsinspektør Hugo Matthiessen (Nationalmuseet) foreslås som nyt styrelsesmedlem og indtræder i november 1942 efter Marius Kristensens død i november 1941. Desuden vælges J.S. Møller til Foreningens repræsentant i Dansk Folkeminderaad, og den økonomiske støtte til Andreas Lorenzens indsamlingsarbejde i Sydslesvig indstilles.

Ved lovrevisionen, der vedtages efter en urafstemning i februar 1945, ændres formålsparagraffen:

»§ 1. Foreningen »Danmarks Folkeminder« har til formål ved udgivelse af skrifter, ved at yde støtte til indsamlingsarbejdet og på anden vis at fremme kendskabet til vore folkeminder i videste forstand, derunder ældre tiders folkeliv og folkekultur, samt til folkemindeforskningen i almindelighed.«²⁶

I forhold til lovene fra stiftelsen i 1908 er der tale om en ændret faglig vægtning: fra at »*fremme kendskabet til danske folkeminder og det gammeldags folkeliv, navnlig ved optegnelse af den endnu tilværende fortidsoverlevering*« til nu også at omfatte folkeminder i videste forstand, og ældre tiders folkeliv og folkekultur fremstår nu blot som én af flere sider af virksomheden. Denne vægtforskydning – eller rettere: udvidelse af genstandsområdet – er i praksis gennem udgivelserne sket gradvist gennem perioden, men får først i 1945 sit vedtægtsmæssige grundlag stadfæstet.

På forretningsudvalgsrådet i juni 1945 foreslås, at styrelsen udvides med germanisten og eskimologen professor, dr.phil. L.L. Hammerich og den nordiske filolog, professor, dr.phil. Johs. Brøndum-Nielsen, der i en periode tidligere havde været medlem. På styrelsesmødet i oktober vælges Hammerich til ny formand efter Arthur Christensen, der var død i marts, og arkivar ved Dansk Folkemindesamling, H. Grüner-Nielsen, vælges til næstformand, mens kontorchef i Stednavneudvalget, cand. mag. Gunnar Knudsen, fortsætter som kasserer og Hans Ellekilde som sekretær. Poul Andersen og J.S. Møller genvælges som repræsentanter i Dansk Folkeminderaad.

Efter afslutningen af den tyske besættelse kan de nordiske kontakter genoptages, og til medlemsmødet (årsmødet), der afholdes i november på kollegiet Studiegården i København, bydes på foredrag af folkloristen, professor C.W. von Sydow fra Lunds Universitet, der taler om sine læremestre, H.F. Feilberg og Axel Olrik, og af Foreningens nye formand, professor L.L. Hammerich fra Københavns Universitet.

På styrelsesmødet i oktober 1947 foreslås, at videnskabelig assistent ved Dansk Folkemindesamling, dr.phil. Inger M. Boberg, indtræder i styrelsen og afløser Gunnar Knudsen som kasserer, der havde varetaget dette hverv siden 1917. Han fortsætter som næstformand, idet Grüner-Nielsen »*efter eget Ønske udtræder af Styrelsen.*« Det er ikke første gang, han har kontroverser med styrelsen. Desuden opfordres overinspektør ved Nationalmuseet, dr.phil. Axel Steensberg (senere professor i Materiel Folkekultur) og stednavneforskeren, dr.phil. Anders Bjerrum (senere professor i dansk sprog) til at indtræde i styrelsen. Dette sker med virkning fra maj 1948.

Som led i moderniseringen af Foreningens virksomhed drøftes på

»Kristine Hans Christensens. Konen med Hovedtørklædet – Hovedbeklædning som kun faa benytter. Billedet kunde ogsaa kaldes: Den Fattige med sin Ko, Geden var de Fattiges Ko, og et Stykke Vejgrøft som de kjøber ved Vejen – deres Mark.« (Foto: Andrea E. Sørensen 1927. Dansk Folkemindesamling)

styrelsesmødet i januar 1951 mulighederne for at optage en dokumentarfilm om folkedanse, men i den nuværende økonomiske situation anses det desværre for udelukket at rejse de nødvendige 10.-15.000 kr., selv

om både institutionen Dansk Kulturfilm og Nationalmuseet har vist interesse for sagen, der stilles i bero i 2 år.

På styrelsesmødet i januar 1951 vælges museumsleder H.P. Hansen (Herning) til formand (professor L.L. Hammerich havde ønsket at fra-træde), mens Hans Ellekilde (sekretær), Inger M. Boberg (kasserer) og Gunnar Knudsen (næstformand) bliver medlemmer af forretningsudvalget. Formanden og Gunnar Knudsen udpeges til medlemmer af Dansk Folkeminderaad, og dialektforskeren, professor Peter Skautrup, Aarhus Universitet, indstilles til styrelsen.

Styrelsen bidrager økonomisk og deltager også aktivt med formand og sekretær samt Axel Steensberg, Poul Andersen og museumsinspektør Holger Rasmussen (Dansk Folkemuseum/Nationalmuseets 3. afd.) i tilrettelæggelsen af Det 11. nordiske folkelivs- og folkemindeforskermøde i Odense 18.-21.6. 1952 og udsender konferenceberetningen som nr. 63 i skriftserien.

Foreningens kasserer gennem 30 år og daværende næstformand, Gunnar Knudsen dør pludseligt i september 1952, kun 66 år gammel.

På styrelsesmødet i maj 1953 foreslår H.P. Hansen, der træder tilbage som formand og afløses af L.L. Hammerich på posten, en »*periodisk Publication med godt ældre Folkemindestof, til Stimulering af Interesse for det folkløristiske Materiale og ny Indsamling af saadant.*«²⁷

Det vedtages at gøre et forsøg med »*små tvangfri Hefter*«, og et udvalg med H.P. Hansen, Anders Bjerrum og Poul Andersen bliver nedsat til at afgive betænkning. – Dette resulterer i udgivelsen af heftet *Folkeminder* under redaktion af H.P. Hansen og med videnskabelig assistent ved Dansk Folkemindesamling, fil.lic. Laurids Bødker som redaktionssekretær, der får mulighed for at udføre dette hverv i sin arbejdstid ved Dansk Folkemindesamling. Heftet *Folkeminder*, der udkommer årligt som ekstra medlemslevering fra 1955-71, bliver afløst af årbogen *Folk og Kultur* i 1972 som fast medlemslevering.

Hefterne *Folkeminder* 1955-71

I forordet til det første hefte (årgang) af *Folkeminder* præciserer de to redaktører (se citatet nedenfor) hensigten med denne nye udgivelse (trykt med foreløbig 3 ark, dvs. 48 s. pr. hefte), idet Foreningen – trods forskellige opfordringer til læserne af de hidtidige publikationer til at »*optegne minder om gammelt dansk folkeliv*« – af mangel på penge og uddannede folk ikke har været i stand til at varetage nogen systematisk indsamling af folkeminder. Det er redaktørernes opfattelse, at det vil være en stor opmuntring for de medlemmer, der alligevel har indsendt deres optegnelser, at se dem på tryk og derved inspirere andre optegnere

til at indsende lignende eller supplerende materiale, som vil indgå i Folkemindesamlingens arkiv. Indholdet af *Folkeminder* vil dels bestå af ældre, utrykt stof fra Folkemindesamlingen og andre institutioner, der arbejder med dansk kulturforskning, dels af nyere, særlig interessante optegnelser fra læsere:

»[...] og vi på vor side venter, at stadig flere må få lyst til at redde noget af den gamle, uddøende almuekultur, der endnu måtte kunne spores i overleveringen [...] Efter den voldsomme kulturrevolution, som dansk almueliv har gennemgået i den seneste menneskealder, og ved at bønder, fiskere og håndværkere nu går over til at mekanisere mange af de arbejder, der fra de ældste tider blev udført ved håndkraft, er det indlysende, at den tid ikke er fjærn, da ingen ved selvsyn vil kunne fortælle om de forskellige gamle arbejdsmetoder og skikke.

Men også den gamle, åndelige kultur, troesforestillinger, folkepoesi m.m. forsvinder med raske skridt. Rester kan endnu findes, og det har sin værdi at få optegnet træk efter folk, der i den nyere tid har handlet, tænkt og talt »gammeldags«. Selv om der er reddet meget godt stof, så viser erfaringen dog, at man stadig kan få dette suppleret, blot man søger.«

I vore hefter vil der også blive stillet forskellige spørgsmål. Kan læserne ikke selv besvare disse, så anbefales det at udspørge ældre folk, særlig i »De gamles hjem« [plejehjem], så vil man ofte kunne nå et resultat [...]«

Siden Foreningens grundlæggelse 47 år tidligere er der ikke sket nogen nævneværdig forskydning i målsætningen: at optegne og publicere – og dermed redde – de sidste rester af en hastigt svindende almuekultur. Forandringsprocesserne og dynamikken i samtidskulturen er endnu ikke blevet genstand for Foreningens og forskernes interesse.

Og dog: den unge stud.mag. Iørn Piø – som var assistent og senere blev arkivar ved Dansk Folkemindesamling – skrev i 3. hefte af *Folkeminder* (1957) en artikel om en ny skik, pandekageløbet siden 1951 på Børnehjælpsdagen i Holbæk, hvor han præciserede:

»Nyere folkemindevidenskab interesserer sig imidlertid ikke blot for de »ældre« folkeminder, men også for de »nyere«, ikke mindst ud fra den opfattelse, at folkeminder til enhver tid er ensartede af væsen, om end ikke altid af ydre. Ældre og nyere festskikke i landets både større og mindre byer bør således optegnes, kortlægges og behandles videnskabeligt.«²⁸

Iørn Piø var på dette tidspunkt endnu ikke medlem af Foreningens styrelse, men signalerer her en mere moderne opfattelse af folkeminder og folkekultur.

Folkeminder bliver allerede det første år en succes og resulterer i så mange indsendte optegnelser, at det ikke er muligt at finde plads til dem alle. Desuden bliver uddrag af forskellige artikler optrykt i en række provinsaviser, som inspirerer til flere indsendte optegnelser. I de første mange år kommer *Folkeminder* til at indeholde de lovede ældre og nyere optegnelser samt forskellige korte spørgelister, men efterhånden sker der en udvidelse af stoffet til også at omfatte emnecentrerede videnskabelige artikler – også om nye skikke og fænomener – sideløbende med fortsat publicering af nye/nyere optegnelser. F.eks. er årgang 1960 et temahefte om og med nyere folkesang, hvor bl.a. lersøbøller og fælledbisser i Københavns nordvest kvarter kommer til orde gennem optegnelser af deres viser, mens årgang 1963 koncentrerer sig om den mundtlige fortælletradition og bl.a. inddrager nye optegnelser af børns traditionsstof fra Brøndbyvester Skole.

Bidragyderne og artikelforfatterne rekrutteres både fra kyndige, men ikke-akademisk uddannede forfattere som f.eks. politiassistent Anders Enevig og lærer Erik Kaas Nielsen, fra akademisk uddannede kulturhistorikere som museumsinspektør Holger Rasmussen og arkivar Bengt Holbek samt fra folkemindestuderende som f.eks. Eske K. Mathiesen og Karsten Biering. Hertil kommer, at der – takket være afdelingsleder ved Institut for dansk Dialektforskning Chr. Lisses indsats som medredaktør af *Folkeminder* gennem en længere årrække – fortsat er nogen opmærksomhed også på folkesprog, f.eks. håndværkerslang.

Styrelsens virksomhed 1955-59

På styrelsesmødet i januar 1955 ønskede både næstformanden siden 1954, Poul Andersen og sekretæren, Hans Ellekilde, der havde fungeret siden 1917, at nedlægge deres hverv.

Styrelsen konstituerede sig herefter med L.L. Hammerich som formand, Hans Ellekilde som næstformand, Anders Bjerrum som sekretær og som kasserer Inger M. Boberg, der efter sin død i 1957 blev efterfulgt af mag.art. Ella Jensen. Musikvidenskabsmanden, professor, dr.phil. Nils Schiørring, der netop havde udgivet *Selma Nielsens viser* (DFm nr. 66, 1966) indtrådte i styrelsen. I 1957 blev Laurids Bødker samt runologen, museumsinspektør ved Nationalmuseet Anders Bæksted, der forberedte udgivelsen af hekseprocesserne *Besættelsen i Thisted 1696-98* (DFm nr. 69-70, 1959, 1960) medlemmer af styrelsen.

Her forbereder man også Foreningens 50-års jubilæum i 1958, som afholdes på Københavns Universitet med foredrag af H.P. Hansen om trolddomsbogen Cyprianus og Hans Ellekilde om Foreningens tilblivelse og historie. Skovrider Poul Lorenzen synger folkelige viser, og der vises

»At Sømme paa den gammeldags Maade ved at »Fæste« Tøjet paa Knæet – det var lettere og holdt Tøjet – eller den lange Søm stramt ud.« (Foto: *Andrea E. Sørensen* 1927. *Dansk Folkemindesamling*)

en udstilling på Det kgl. Bibliotek om både Dansk Folkemindesamling og Foreningen Danmarks Folkeminder.

Hugo Matthiessen dør i 1957, og dialektforskeren Chr. Lisse indtræder i Styrelsen fra 1959. Der afholdes i august 1959 international kongres af eventyrforskere i Kiel og København, og styrelsen udpeger Kai Uldall og Laurids Bødker til at forestå det danske arrangement. Bødker er fra 1959 blevet forstander for den nyoprettede fællesnordiske institution i København, Nordisk Institut for Folkedigtning (NIF), som sammen med Institut for dansk Dialektforskning modtager en række bøger fra Foreningens udgivelser som gave. Desuden nedsætter styrelsen et stående kongresudvalg med Poul Andersen, Axel Steensberg og Laurids Bødker til at forberede det 15. nordiske folkelivs- og folkemindeforskerskermøde som bliver afholdt i Ålborg 1961. Kai Uldall indtræder senere som formand for udvalget, og Foreningen udgiver kongresindlæggen i 1963 som nr. 74 i skriftserien.

Endelig vedtager man på styrelsesmødet i april 1959 at fortsætte udgivelsen af heftet *Folkeminder* i foreløbigt fem år og at udpege Chr. Lisse som medredaktør i stedet for H.P. Hansen, der ønsker at fratræde.

Skriftserien ca. 1940-60

Hvad angår publikationer fra slutningen af 1930'erne til begyndelsen af 1960'erne, fortsættes udgivelsespolitikken med akademiske afhandlinger som f.eks. Inger M. Boberg: *Bjærgfolkenes Bagning, Sagntypen »Grissel og Rage. En Sagnundersøgelse*. 1938; J.S. Møller skriver om folketroen: *Moder og Barn i dansk Folkeoverlevering. Fra Svangerskab til Daab og Kirkegang*. 1940; folkelivet skildres af H.P. Hansen: *Hyrdeliv på Heden*. 1941; Anna Pedersen optegner om emnet: *I såtid og høst. Optegnelser fra Stevns og Bjæverskov Herreder*. 1950; den materielle folkekultur tager H.P. Hansen sig af: *Bondens Brød. Primitiv Brødbagning*. 1954; N. Levinsen får publiceret sine *Folkeeventyr fra Vendsyssel*. Udg. af L. Bødker. 1958; folkekunsten repræsenteres ved V.E. Clausen: *Det folkelige danske træsnit i etbladstryk 1650-1870*. 1961; Nils Schiørring udgiver sangerportrættet *Selma Nielsens viser. Et repertoire af folkelige sange fra det 19. århundredes slutning*. 1956, og Inger M. Bobergs skriver en samlet og populært anlagt fremstilling af *Dansk Folketradition i tro og digtning og deraf afhængig skik*, der udkommer i 1962 efter hendes død.

Foreningens styrelsesmedlemmer og medarbejdere ved Dansk Folkemindesamling er således fortsat aktive som forfattere og udgivere.

I 1955 udkom forfatteren Charles Haugbølls skildring af jernbane- og jordarbejdernes arbejdsforhold og øvrige vilkår under de store

anlægsarbejder frem til ca. 1917 med aftryk af en mængde indsendte erindringer til Haugbøll via bl.a. radioforedrag, opråb i Arbejdsmændenes Fagblad og provinsaviserne, og desuden fik han mulighed for at rejse rundt og optegne direkte fra fortællerne ved finansiering fra Dansk Arbejdsmands Forbund og Entreprenørforeningen. Optegnelserne blev udgivet i *Børster. De omrejsende jernbane- og jordarbejderes liv og arbejde belyst gennem breve og samtaler*. Her udvider Foreningen sit hidtidige primære genstandsfelt fra bønder og landalmue til også at omfatte de omrejsende bygge- og anlægsarbejdere.

Styrelsens virksomhed ca. 1960-72

L.L. Hammerich havde i 1959 varslet at gå af som formand efter et år, og i 1960 vælges Kai Uldall – styrelsesmedlem siden 1935 – der varetager posten til 1965. Den tidligere formand og mangeårigt styrelsesmedlem, museumsforstander H.P. Hansen dør i 1961, og C.V. Otterstrøm, der havde været med lige fra Foreningens stiftelse, ønsker at udtræde som styrelsesmedlem p.g.a. alder. Han dør året efter.

På styrelsesmødet den 29.4. 1961 vedtog man at rette henvendelse til kulturminister Julius Bomholt og rigsarkivar Svend Aakjær om at lade sig indvælge i styrelsen. Kun Aakjær, der i øvrigt var søn af digteren og folkemindesamleren Jeppe Aakjær, reagerer positivt på henvendelsen, men dør allerede i 1963. – Det forekommer ej heller realistisk i forhold til forvaltningsretten, at den også for genstandsområdet folkeminder ansvarlige minister kunne påtage sig opgaven som styrelsesmedlem i Foreningen.

For at udfylde de ledige pladser i styrelsen vedtager man i 1963 at rette henvendelse til den nye rigsarkivar, Johan Hvidtfeldt, og til den unge arkivar ved Folkemindesamlingen, Iørn Piø. Begge tiltræder i 1964. For første gang foreslås tugthusfangen Ole Pedersen Kollerøds manuskript *Min historie* til udgivelse. Det er Anders Bæksted, der peger på denne mulighed. Den realiseres dog først i 1978, efter at styrelsen i maj 1965 har vedtaget udgivelsen.

I 1964 ønsker Hans Ellekilde ikke genvalg til styrelsen, ej heller at blive foreslået til æresmedlem, og Nils Schiørring indtager fra juni hans plads som næstformand. August F. Schmidt dør i 1965, og nye styrelsesmedlemmer bliver overinspektør Holger Rasmussen, Nationalmuseets 3. Afdeling (Dansk Folkemuseum), og museumsdirektør Niels Oxenvad, Odense bys Museer. Anders Bjerrum afløser Kai Uldall på formandsposten fra 1965 og betinger sig kun at fungere i 2 år, mens Ella Jensen fungerer som kasserer endnu et år, indtil hun afløses af Chr. Lisse, og Laurids Bødker fortsætter som sekretær. I maj 1967 foreslås

musiketnologen, arkivar ved DFS, Thorkild Knudsen at afløse L.L. Hammerich i styrelsen. Anders Bæksted dør i 1968, og arkivar ved Dansk Folkemindesamling, Bengt Holbek, indvælges i styrelsen.

På styrelsesmødet i marts 1969 vælges den hidtidige sekretær, Laurits Bødker, til ny formand og desuden til repræsentant i Folkeminderrådet, mens Bengt Holbek overtager sekretærposten for et år – han udtræder i øvrigt af styrelsen med udgangen af 1970. Professor Bjarne Stoklund (Europæisk Folkelivsforskning), tiltræder som styrelsesmedlem fra april 1971.

Desuden vil Foreningen invitere Det 18. Nordiske Folkelivs- og Folkeminddeforskermøde til Sønderborg i august 1972 med temaet »grænser« i videste betydning. På styrelsesmødet i april 1971 nedsættes en organisationskomité med professor emeritus Axel Steensberg (Materiel Folkekultur) som præsident og et arbejdsudvalg med professor Laurits Bødker (Nordisk Folkemindevidenskab), professor Bjarne Stoklund (Europæisk Etnologi, tidl. Materiel Folkekultur), overinspektør Holger Rasmussen (Nationalmuseet), museumsinspektør Jørgen Slettebo (Museet på Sønderborg Slot) og desuden museumsinspektør George Nellemann (Nationalmuseet) og en repræsentant for de studerende gennem NEFA (Nordisk Etnologisk Folkloristisk Arbejdsgruppe). Desuden genvælges Bødker som formand for 2 år, Piø vælges til kasserer for 2 år, og Holger Rasmussen vælges til sekretær for 1 år.

Krise på ny

Til styrelsesmødet i marts 1969 har Bødker udarbejdet et notat, som klart og skarpt ikke alene ridser Foreningens mangeårige problemer som udgiverselskab op, men også anviser veje til at løse dem. Med de aktuelle vilkår og vanskeligheder, som Foreningen står med her ved 100 års jubilæet i 2008, er det både interessant og forhåbentligt også lærerigt at læse, hvilke overvejelser man gjorde sig på baggrund af den hidtidige udgivelsespolitik og tilbagegangen fra ca. 1.580 medlemmer i 1927 til omkring 700 i 1965:

»Foreningen »Danmarks Folkeminder« skal ifl. Formålsparagraffen fremme kendskabet til vore folkeminder i videste forstand, bl.a. ved udgivelse af skrifter, og resultatet af denne virksomhed er en serie på foreløbigt 78 bind af meget blandet indhold, »Bibliografi over dansk Folkekultur« 1955-64 og af »Folkeminder« (1955-67), der foruden kortere artikler af varierende indhold og karakter også indeholder originaloptegnelser af folkloristisk karakter. Da foreningens økonomi primært hviler på de årlige medlemsbidrag er det nødvendigt hvert år at udsende

»Parti fra Indersiden af Gaarden – Matr. No-3 af Lille Grandløse By.«
(Foto: Andrea E. Sørensen 1927. Dansk Folkemindesamling)

mindst ét større værk, til hvilket der også kræves et tilskud fra et eller andet fond (indtil nu især Carlsbergfondet, Tipsfondet og Videnskabsfondet).

Pligten til at udgive mindst én bog pr. år har medført, at foreningens udgivelsesprogram har fulgt en ret svingende kurs efter »de forhåndenværende manuskripter princip«, idet størstedelen af de indsendte manuskripter i regelen er blevet kasseret på forhånd eller fordi de lovede manuskripter ikke er blevet færdige til den aftalte tid. Dette har bl.a. medført, at sekretæren praktisk talt altid har måttet have et manuskript i reserve til erstatning for det manglende (bl.a. Jeppe Aakjær, DFm. 76), eller at man har måttet udsende et værk, der egentlig burde forkastes (feks. Schmidt: Fra Djurslands gamle landsbyer, DFm. 75).

Den egentlige grund til, at man i de senere år har vraget så mange manuskripter er vel først og fremmest, at man har ændret udgivelsespolitikken fra de mere generelle egnsbeskrivelser (»Ussing«-linien) til værker af mere speciel videnskabelig karakter; men denne udvikling har igen medført, at foreningen i de senere år har tabt – og taber – medlemmer i de »folkelige lag«, et tab, som kun delvis opvejes af nye medlemmer fra akademiske kredse, især studenter.

Dette årlige medlemstap i forbindelse med de stigende trykningsomkostninger, den nyligt foretagne revision (forhøjelse) af forfatterhonorarer og den årligt voksende udgift for »Folkeminder« og »Bibliografi over dansk Folkekultur« har skabt visse økonomiske problemer, som vokser år for år, eftersom det synes at blive stadig mere vanskeligt at få tilskud fra de nævnte fonds.

Det er da et spørgsmål, om foreningen i det hele taget er i stand til at overleve denne evindelige økonomiske krisetilstand – om foreningen må ophøre at eksistere, eller om den kan fortsætte efter nye retningslinjer. En beslutning må efter den nuværende sekretærs mening tages senest i 1970 og træde i kraft i 1971, hvilket betyder, at man allerede i år må begynde at overveje og diskutere dette problem [...]«²⁹

Som et nyt initiativ foreslår Bødker, at heftet *Folkeminder* afløses af en egentlig årbog (*Folk og Kultur* fra 1972), der udvider sit interesseområde til alle de videnskaber – museer, universitetsfag og -institutioner, der fagmæssigt har tilknytning til folkekultur i ordets brede betydning. Her nævnes Nationalmuseets 3. afd.: Dansk Folkemuseum samt Fri-landsmuseet, de kulturhistoriske museer i provinsen, fagene og universitetsinstitutterne i København inden for dialektforskning, stednavneforskning, folkemindevidenskab og materiel folkekultur/etnologi samt sanghistorie ved Århus Universitet. – Indholdet af årbogen skal bestå af artikler, primærmateriale/optegnelser, årsberetninger, anmeldelser osv. fra de nævnte faggrupper, og redaktionsudvalgets sammensætning skal afspejle den faglige og emnemæssige bredde.

Herudover skal Foreningen fortsat udgive værker i skriftserien, både »af almen karakter af høj standard og af mere videnskabelige arbejder«, og det foreslås, at bøgerne først udsendes, når det økonomiske grundlag er sikret, samt at de ikke indgår i den normale medlemslevering, som i fremtiden bliver årbogen *Folk og Kultur*. Bøger i skriftserien tilbydes i fremtiden medlemmerne til favørpris.

Budgettet for den kommende årbog anslås i alt til ca. 26.600 kr. for 12 ark. Heraf udgør trykning 17.000 kr., forfatterhonorarer 7.600 kr. og distributionsomkostninger til 700 medlemmer: 2.000 kr. Med et årligt medlemskontingent på 30 kr. for 700 medlemmer samt tilskud på 5.000 kr. årligt fra Kulturministeriet kan budgettet lige akkurat balancere.

»Ved denne beregning bør der tages hensyn til, at produktionsomkostninger sikkert vil stige i de kommende år og at en del af de nuværende medlemmer vil forsvinde, men at dette tab vil blive opvejet af en ny tilgang fra akademiske og museale kredse [...]«³⁰

Afslutningsvis foreslår Bødker, at Foreningen enten indgår i et snævert samarbejde med et andet forlag eller opretter sit eget.

Skriftserien ca. 1960-2006

Af publikationer efter omkring 1960 kan som eksempler nævnes *Bibliografi over dansk folkekultur 1955-59* ved L. Bødker, B. Holbek og H. Rasmussen og *Bibliografi over dansk folkekultur 1960-64* ved G. Henningsen, B. Holbek og H. Rasmussen, i alt godt 500 siders omfattende og systematisk emneinddelt fagbibliografi, opstillet efter samme videnskabelige principper som standardværket *Internationale Volkskundliche Bibliographie*. Den danske bibliografi, som Foreningen udgav udenfor Skriftserien, omfatter alle udgivne bøger og artikler i årbøger og tidsskrifter. – Desuden udgav arkivar Bengt Holbek (Dansk Folkemindesamling) i 1966 Jeppe Aakjærs *Jyske Folkeminder* (DFm nr. 76); Karl Clausen udgav *Folkeviser og nymodens sang i Napoleonstiden. Bidrag til en slesvigsk sanghistorie* (DFm nr. 78), og Jette Lundbo Levy udgav samme år *Hans i vadestøvlerne. En studie i mundtlig fortælle teknik* (DFm nr. 79); Svend Grundtvigs *Gamle danske Minder i Folkemunde: Folkeæventyr, Folkeviser, Folkesagn* fra 1857 udkom i fotografisk genoptryk i 1969-70 (DFm nr. 80); Else Marie Kofod udgav sin studie i 1989 *De vilde svaner og andre folkeeventyr. Sidestykker til syv af H.C. Andersens eventyr* (DFm nr. 86); i 1997 redigerede Else Marie Kofod og Eske K. Mathiesen *Traditioner er mange ting. Festskrift til Iørn Piø* (DFm nr. 88). I 2006 udkom Alan Hjorth Rasmussens omfattende og rigt illustrerede værk om årstidsfiskeriet fra Nymindegab og Holmslands Klit i 1800-årene: *En udmærket bekvem fiskeplads*.

Det skal indrømmes, at udgivelsesfrekvensen i skriftserien er svækket siden begyndelsen af 1970'erne, hvilket dels hænger sammen med, at årbogen *Folk og Kultur* er indtrådt som fast medlemsleverance og dels med, at styrelsen ikke har kunnet afsætte kræfter – herunder ikke mindst økonomiske – til også at fungere som forlag for nye udgivelser uden kommercielt potentiale. Styrelsen har heller ikke noget selvstændigt distributionsapparat, og kommissionsaftaler med andre forlag gennem tiden (bl.a. Det schønbergske Forlag, Ejnar Munksgaard, Nyt Nordisk Forlag, Akademisk Forlag) har sjældent været i stand til at markedsføre og sælge udgivelserne i tilfredsstillende omfang. Nogle publikationer er udgivet på eget forlag, og de senere er distribueret gennem Museums-tjenesten, hvilket desværre heller ikke har forbedret indtjeningen.

Ud over skriftserien med i alt 89 numre og dokumentationsserien med 3 har Foreningen yderligere udgivet 70 bøger (heraf 47 i erindrings-serien), hvoraf enkelte er genudgivelser fra skriftserien.³¹

Helt uden sammenligning med nogen anden af Foreningens mange udgivelser gennem årene fremstår Ole Pedersen Kollerøds *Min Historie*, udg. 1979 (DFm nr. 83 på eget forlag) af overassistent Else Margrethe Ransy, der fra 1941 var en kompetent og uundværlig arkivmedarbejder med titel af overassistent på Folkemindesamlingen og specialist i den rette tydning af gotisk håndskrift gennem tiderne. Arkivar Carsten Bregenhøj var redaktør på udgivelsen af forbryderen Ole Kollerøds egen fortælling om sit levnedsløb, som han nedskrev i de 7 måneder, han sad i fængsel i 1840 og ventede på Højesterets dom og sin henrettelse. Levnedsskildringen, som ligger i manuskript på Det kgl. Bibliotek, er illustreret med hans egne tegninger. Den må anses for både et forsvarsskrift for ham selv og et anklageskrift mod myndighedernes forfølgelse og magtmisbrug. Opretholdelsen af lov og ret opfatter Ole Kollerød som de riges lov og ret, og han finder sin identitet ved at skildre sig selv som repræsentant for de fattige og mishandlede i samfundet.

Denne smukt udstyrede bog, der omfatter 320 s. i tværformat, sat tospaltet, rigt illustreret og med person- og stedregistre, blev Foreningens mest spektakulære – og desuden også mest kostbare – publikation. Samtidig medførte udgivelsen i en kort periode en meget stor tilstrømning af medlemmer til Foreningen.

Folk og Kultur 1972-

På styrelsesmødet i juni 1971 fastlægges retningslinierne for den faste, årlige medlemslevering i form af en etnologisk-folkloristisk årbog på ca. 12 ark (192 sider) til afløsning både af heftet *Folkeminder* og de årligt udsendte publikationer i skriftserien. Det var vanskeligt fortsat at finde egnede manuskripter til regelmæssig udgivelse og få indtægter og udgifter til at balancere. Poul Andersen understregede, at de beslægtede fagområder – dialekt- og stednavneforskningen – skulle medtages i den faglige profil sammen med etnologi og folkemindevidenskab, og man enedes om, at 8-10 ark skulle stilles til rådighed for artikler og 2-4 ark til »Nyt fra forskningen« og anmeldelser. Navnet var der endnu ikke enighed om: Piø foreslog *Kultur og Samfund*, flertallet var dog stemt for *Folkekultur*, der kort tid senere materialiserede sig til *Folk og Kultur. Årbog for dansk Etnologi og Folkemindevidenskab*. Desuden skulle de samarbejdende institutioner bag årbogen – universitetsinstitutterne, Folkemindesamlingen og Nationalmuseet – hver have et antal eksemplarer stillet til rådighed til kostprisen med henblik på institutionelle bytteforbindelser, nationalt og internationalt. Folkemindesamlingen ville påtage sig at ekspedere årbogen. Desuden skulle den nye årbog foreligge til den nordiske kongres i Sønderborg i august 1972. Oplaget blev fastlagt til 1.300 eksemplarer.

En nabokone kommer med barselssuppe. »Næ go Dav, aa Velkommen! Konen er iført fransk Schal sammenholdt foran med en Schalsnaal. Hankekrukken hvorover en Tallerken er stillet, bæres i et »Krukkebaand«, bundet fra Hank til Hank, den gamle Maade at bære Søbemad paa – der er ligeledes noget godt i det hjemmenvævede blaaternede Tørklæde, en nem og bekvem Maade at bære i.« (Foto: Andrea E. Sørensen 1927. Dansk Folke-mindesamling)

Redaktionen udpeges af styrelsen for en 5-årig periode og skulle så vidt muligt afspejle alle årbogens emneområder. Den første redaktion bestod af professor Laurits Bødker (Institut for Folkemindevidenskab) som hovedredaktør, og som medredaktører: arkivar Iørn Piø (Dansk Folkemindesamling) med ansvar for anmeldelser, museumsinspektør Alan Hjorth Rasmussen (Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg) med ansvar for nyt fra forskningen samt universitetslektor Chr. Lisse (Institut for dansk dialektforskning), museumsinspektør George Nellemann (Nationalmuseet) og professor Bjarne Stoklund (Institut for Europæisk Folkelivsforskning). Hovedredaktøren er ansvarlig for og bindeled til styrelsen, mens de øvrige redaktionsmedlemmer ikke også behøver at være styrelsesmedlemmer.

Laurits Bødker havde på dette tidspunkt manøvreret sig ind på en central position: han var nogenlunde samtidigt blevet professor i Nordisk Folkemindevidenskab, formand for Foreningen Danmarks Folkeminder, hovedredaktør af årbogen *Folk og Kultur* samt Foreningens repræsentant i Dansk Folkeminderåd, der var Kulturministeriets rådgivnings- og tilsynsmyndighed for Dansk Folkemindesamling. Med hans kantede og til tider uforsonlige personlighed, stærkt fagkritiske holdning til den traditionelle folkemindevidenskab og dens udøvere – rettet mod bl.a. den historisk-geografiske skole – men parret med idérigdom til nybrud i både forskning, undervisning og formidling kan det ikke undre, at der mellem Bødker med »hans« nye Institut for Folkemindevidenskab ved Københavns Universitet og hans tidligere arbejdsplads Dansk Folkemindesamling opstod skarpe brudflader og langvarige konflikter af både personlig og faglig art. Bødker søgte at opnå stor central magt og indflydelse, men han var sandt for dyden ikke nogen samlende figur i miljøet. Flere af Folkemindesamlingens yngre arkivarer var regulært skræmte over udsigten til Bødkers indflydelse gennem Folkeminderådet på institutionens virksomhed, eller at han på et tidspunkt ville vende tilbage til sin arkivarstilling, som han havde orlov fra.

Årbogen *Folk og Kultur* er udkommet siden 1972 til Foreningens medlemmer med den erklærede hensigt at præsentere et udvalg af de emner, som redaktionen mener er karakteristisk for dansk etnologisk-folkloristisk forskning, som den drives aktuelt:

»Denne forskning er en del af videnskaben om mennesket som kultur- og samfundsvæsen. Det er etnologernes og folkloristernes opgave at studere kulturen i dens mange forskellige variationer og søge at forklare, hvorfor mennesker har den og den kultur. For at tolke de mange enkelte kulturtræk, som møder os i dagligdagen, må

vi både sætte dem ind i en historisk sammenhæng og se dem i et samfundsmæssigt perspektiv.«³²

Det var redaktionens udtrykkelige hensigt, at årbogen i videst muligt omfang skulle bringe stof af mere end rent akademisk interesse. Det blev understreget, at nok har de to sider af studiet af mennesker og deres kultur – folkemindevidenskaben og den europæiske etnologi – af historiske grunde institutionelt været adskilt – men som sagligt nært forbundne fagområder finder de her sammen i en fælles optræden udadtil i form af årbogen *Folk og Kultur*, der nu kan se tilbage på 36 års publicering af mere end 200 artikler, et væld af faglitterære anmeldelser samt fra 1974-2000 desuden en »Selektiv bibliografi over dansk folkekultur«.³³

Fra 1973 til udgangen 2004 bestred George Nellemann hvervet som redaktionssekretær som en del af sit tjenstlige arbejde på Nationalmuseet i tæt samarbejde med Gullanders Bogtrykkeri, hvilket gav en nyttig kontinuitet i udgivelsesarbejdet. Ud over årbogen har Gullander også smukt tilrettelagt en række af Foreningens udgivelser uden for skriftserien.

I 2000 vedtog Det humanistiske Fakultetsråd ved Københavns Universitet at nedlægge Institut for Folkloristik og desuden at afvikle universitetsfaget. Denne beslutning medførte ikke alene et vakuum i *Folk og Kulturs* redaktion, men også en reduktion i antallet af abonnenter (medlemmer af Foreningen) og har svækket tilgangen af kvalificerede manuskripter inden for det folkloristiske felt til årbogsredaktionen.

Styrelsens virksomhed 1973-74

Laurits Bødker virker kun i en fireårig formandsperiode – men fortsætter som styrelsesmedlem – og afløses på årsmødet/generalforsamlingen i 1973 af arkivar Lørn Piø (Dansk Folkemindesamling). Styrelsen konstituerer sig med overinspektør Holger Rasmussen (Nationalmuseets 3. afd.) som næstformand, og de nyvalgte til styrelsen: museumskonsulent Morten Lundbæk (Statens Lokalmuseumstilsyn) som sekretær og arkivar Birgitte Rørbye (Dansk Folkemindesamling) som kasserer. Foreningens ekspedition ligger fortsat i Dansk Folkemindesamling og varetages af forvalter Benny Engstrøm, der tillige fører Foreningens regnskab.

Det nære samvirke mellem Folkemindesamlingen og Foreningen genetableres efter Bødkers afgang som formand, og der stilles generøst praktisk og organisatorisk arbejdskraft til rådighed, idet Folkemindesamlingen fortsat anser Foreningens virksomhed som en naturlig forlængelse af sin egen.

De økonomiske problemer havde imidlertid tårnet sig op, ikke mindst

p.g.a. udsendelsen af den første årgang af *Folk og Kultur*, og der var oparbejdet et nettounderskud på 25.000 kr., som primært var gæld til trykkeriet. Noget utraditionelt kautionerede den afgåede formand, Laurits Bødker, privat for et lån på 12.000 kr. med tilbagebetaling over 5 år, mens det afgåede styrelsesmedlem, Poul Andersen, gennem Universitets-Jubilæets danske Samfund ydede et rente- og afdragsfrit lån over 5 år på 6.000 kr. Desuden forventedes Kulturministeriet at bevilge de sædvanlige 6.000 kr. til Foreningen.

Hermed kom gældsafviklingen under kontrol. Senere på året tilbød Rigsantikvar Olaf Olsen, at Dansk Historisk Fællesforening kunne overtage Bødkers kaution, og Det Grundtvig-Olrikske Legat – der bestyres af bl.a. Folkemindesamlingen – gav et tilskud på 10.000 kr. Økonomien var dog fortsat så anstrengt, at der ikke kunne ydes rejsegodtgørelse i forbindelse med møder til de styrelsesmedlemmer, der boede i provinsen. Det drejede sig om ca. halvdelen. Desuden var der ikke råd til at trykke eget brevpapir, men man måtte nøjes med i første omgang at købe et stempel.

Medlemstallet er nu klart utilfredsstillende lavt med 568, hvoraf 200 er biblioteker og institutioner. Nok kom der 45 nye medlemmer i forbindelse med udgivelsen af den nye årbog, men 58 meldte sig ud. I det forudgående år, 1971, kom der kun 6 nye medlemmer, mens 87 meldte sig ud.

Piø understreger i sin beretning (endnu som kasserer) på årsmødet i marts 1973, at Foreningen gennem den nyligt vedtagne lovrevisjon har åbnet dørene til de menige medlemmer på generalforsamlingen, så de kan opstille og stemme på kandidater. Dette skulle gerne føre til øget aktivitet og medlemsfremgang sammen med en medlemskampagne over for de gamle historiske samfund, de nye lokalhistoriske arkiver, folkebiblioteker, folkeskoler, gymnasier og folkehøjskoler – samt beslægtede foreninger i de andre nordiske lande.

Efter Piøs opfattelse burde Foreningen kunne tiltrække 2.000 medlemmer, og han peger på de kommercielle forlags høje salgstal for bøger med folkløriske og etnologiske emner.

»Kun en øget aktivitet i og en modernisering af Foreningen – kun en helhjertet vilje til at komme et interesseret publikum i møde, kan give Foreningen Danmarks Folkeminder dens rimelige plads i et samfund, hvor interessen for alle former for kulturhistorie er større end nogensinde før.«³⁴

Et af Foreningens medlemmer, Jens Munk, efterlyste på generalforsamlingen udgivelser af grammofonplader med folkemusik og –sang og

En kone med sit bindetøj og spand på hovedet. (Foto: Andrea E. Sørensen 1927. Dansk Folkemindesamling)

sammenlignede med de øvrige nordiske lande, som var langt længere fremme på dette område.

På det efterfølgende forretningsudvalgsmøde i maj 1973 foreslår Piø at udsende et nyt lille blad *Meddelelser til Medlemmerne* flere gange årligt med årsmødereferat og årsregnskab samt oplysninger om bl.a. Foreningens drift og ledelse, årbogen, skriftserien, subskription eller rabatter på andre publikationer, samt aktiviteter, herunder udstillinger,

på Dansk Folkemindesamling, Nationalmuseets 3. afdeling og Institut for Europæisk Etnologi. Og ikke mindst: opfordring til at hverve nye medlemmer. Desuden iværksætter Piø en tættere kommunikation blandt styrelsesmedlemmer ved at rundsende dupliserede breve til fælles kommentarer. Forretningsudvalget understreger desuden, at hver enkelt ny udgivelse for fremtiden skal hvile i sig selv økonomisk, og at der ved ansøgninger om fondstilskud desuden tages højde for forfatterhonorarer.

Både styrelse og forretningsudvalg er med Iørn Piø som ny formand præget af ny energi og mange initiativer, også hvad angår medlemshvervning blandt de universitetsstuderende til reduceret kontingent. På styrelsesmødet i januar 1974 kan kassereren konstatere medlemsfremgang til nu godt 600, og man drøfter ekstra særtryk af artikler i *Folk og Kultur* til brug ved medlemshvervningen, udformning af en plakat som reklame for Foreningen, tilrettelæggelse af lille vandrestilling og direkte henvendelse til alle folkebiblioteker, museer og arkiver samt folkedanserforeningerne.

Der blev også rejst en debat om karakteren af boganmeldelserne i årbogen. Skovrider Kristian Elmquist (Fussingø) understregede, at anmeldelserne ikke burde rumme fjern, akademisk debat, men være brede og orienterende. George Nellemann erklærede sig enig og oplyste, at dette emne var til drøftelse i redaktionen. Piø anførte, at det også kunne være en løsning at bringe samlede oversigter over et bestemt emneområde. Ekspeditionssekretær og byhistoriker Olav Christensen (Haderslev) mente, at hvis Foreningen skulle kunne nå op på 2.000 medlemmer, burde man udgive en B-række i skriftserien med kildemateriale og lettere stof, mens en A-række kunne være det mere tungt videnskabelige. På et efterfølgende forretningsudvalgsmøde i juni kan man tilslutte sig at fremme udgivelser i en såkaldt B-række, og man drøfter muligheden for lejlighedsvis temanumre af *Folk og Kultur* samt genudgivelser af Foreningens tidligere publikationer, bl.a. *Livet i Klokkergaarden*.

Diskussionen om det folkeligt formidlende versus det akademisk ambitiøse er et grundlæggende vilkår i Foreningens virksomhed, og den er dukket op med mellemrum. Ikke alene i midten af 1950'erne i forbindelse med lanceringen af hefterne *Folkeminder* – der særligt i de første årgange netop aftrykte både ældre og nyere optegnelser – men også i de allerseneste år, hvor diskussionen om det akademiske niveau og kravet om at publicere artikler i anonymt fagfællebedømte tidsskrifter er blevet et meriteringsparameter for den enkelte forsker og desuden et økonomisk styringsinstrument fra arbejdsgiverside til tildeling af institutionernes/institutternes driftsbevillinger.

Meddelelser til Medlemmerne 1975-85 og Folkeminder 1986-2001

Årsmødet i juni 1974 og det forudgående styrelsesmøde henlægges til Herning, hvor museet og Folkemindesamlingen i fællesskab har tilrettelagt en udstilling om kloge folk. Her orienterer formanden, Iørn Piø, bl.a. om den hidtidige – og fra 1973 periodisk udsendte orientering – *Meddelelser til Medlemmerne (MtM)*, der fra 1975 planlægges at udkomme 4 gange årligt, i begyndelsen med 8 sider i A5 format, og senere er enkelte numre udvidet til 12 sider med illustrationer. Han opfordrer desuden museer og arkiver ud over landet til at bidrage til bladet med oplysninger om særudstillinger og (indsamlings)projekter. Ud over foreningsmeddelelser, læserbreve og opråb om oplysninger og optegnelser bringes også information og tilbud om nye bøger, tidsskrifter og årbøger – også fra de øvrige nordiske lande – af interesse for medlemmerne. Senere udvides med små materialebaserede artikler – fra 1985 med en fast »kronik« og en bagsideartikel.

Fra 1986 afløses *MtM* af *Folkeminder* under redaktion af bibliotekar Else Marie Kofod (Dansk Folkemindesamling) – et gennemillustreret kvartalstidsskrift på 12 sider i A5 format for medlemmerne. Tidsskriftet indeholder de sædvanlige foreningsmeddelelser og publikationsoplysninger og udvides med flere materialebaserede artikler samt rubrikkerne »Kronikken«, »Folk spørger« (om folkeminder) og bagsideartiklen, der oftest er skrevet af forfatteren og folkloristen Eske K. Mathiesen. Fra 1994 indtræder medredaktører for enkelte numre, bl.a. mag.art. Charlotte S.H. Jensen og cand.mag. Lise Høyrup, og efterhånden reduceres foreningsoplysningerne og boginformationerne til fordel for flere faglige artikler – ikke mindst om folkemindegenrerne i dag. Fra 1997 overtager Eske K. Mathiesen redaktionen af disse hefter med blandet folkemindestof indtil den sidste udgivelsesperiode fra 2000-2001, hvor enkeltredaktører skriver og redigerer temanumre om *Valentinsdag*, *Skik, brug og folketro knyttet til graviditet og fødsel før og nu*, *Gys og genfærd*, *Viser* samt *Kærlighed*.

Også indsamling ved hjælp af spørgelister indgår fortsat i Foreningens virksomhed. Så sent som i 2000 trykkes i *Folkeminder* en spørgeliste om skik og brug knyttet til graviditet og fødsel – den kan også besvares gennem Foreningens hjemmeside www.folkeminder.dk – og materialet vil indgå i Folkemindesamlingens arkiv.

Men fra 2002 er det desværre ikke længere økonomisk muligt at videreføre dette lille velredigerede tidsskrift med folkemindestof i øjenhøjde.

Styrelsens virksomhed 1974-77

I oktober 1974 kan Piø i et fællesbrev til styrelsen orientere om fremgang til ca. 700 medlemmer, at en ny hvervefolder for Foreningen er udsendt samt interesse for direkte medlemshvervning gennem møder og arrangementer i samarbejde med bl.a. lokalhistoriske foreninger, amatørarkæologer, Visens Venner folkedanserforeninger og slægtshistorisk interesserede.

Det første arrangement finder sted på Stadsbiblioteket i Lyngby i februar 1975, hvor Piø for ca. 80 deltagere holder foredrag om bl.a. den nye årbog og understreger muligheden af, at Foreningen bliver kontaktforum for alle, der er interesserede i studiet af den danske folkekultur i ældre og nyere tid. Han understreger, at en ny generation af folkekulturforskere er vokset frem, der tilfører nye dimensioner og interessefelter, idet

»man interesserer sig mere og mere for samtiden – man interesserer sig mere og mere for de sociologiske aspekter – også for de politiske – folkemindevidenskaben har valgt mellem at blive politisk eller at blive nekrofil, som en af de [folkeminde] studerende, Leif Varmark har udtrykt det – den gamle almuekultur er ikke helt i højsædet på samme måde som den var i begyndelsen af århundredet, og når den er det, betragter man den på en lidt anden måde – og det afspejler sig også i foreningens skriftrække og i hele foreningens udvikling – flere af de ældre medlemmer meldte sig ud – men strømmen har vendt sig – på de 1½ år siden årsmødet i Ballerup har vi fået 150 nye medlemmer – den største fremgang nogensinde i foreningens historie – og det skyldes ikke mindst, at vi har fået lavet en årbog der virkelig med manér fortæller om den forskning, der foregår – vi kan nu igen se medlemmerne i øjnene – endnu bedre bliver det om vi kommer op på 2000 medlemmer – så vi kan få sikret os en sund økonomi og dermed mulighed for at arrangere aftener, hvor man kan hellige sig bestemte emner, mulighed for at lave et virkeligt forum for medlemmerne i et medlemsblad – og således mulighed for at vi til vores målsætning kan føje: Foreningen Danmarks Folkeminder er en forening, hvor egnshistorikere, slægtshistorikere, folkedansere, visevenner og mange andre kan mødes med etnologer og folklorister og få kontakt med dem – kan få dem i tale – kan diskutere med dem [... Piø understreger, hvor væsentligt det er] at arkivfolk, museumsfolk og universitetsfolk i en fælles årbog – uafhængigt af institutionerne – på tværs af institutionerne – så at sige konfronteres med de tusinder herhjemme, der også er interesserede i at fordybe sig i folks egen kultur – i dagliglivets kulturhistorie – det er baggrunden for at Foreningen Danmarks Folkeminder udgiver årbogen Folk og Kultur [...]«³⁵

Piø (re)præsenterer her en moderne tilgang til studiet af folkekulturen med tværfaglig åbenhed og en invitation til dialog mellem folk og forskere

»Marie Winthers væver Hosebaand – en lille pige »Gerda» – syer Kludeboldt. Det er Marie Winthers Bopæl – Huset de staar ved – Væggene er klinet af Ler og der er Regnebrædt under Vinduerne – for at skærme for Regnen.« (Foto: Andrea E. Sørensen 1927. Dansk Folkemindesamling)

ud fra den nye platform i forskningsformidlingen, som årbogen udgør.

Efter foredraget er der desuden københavnspremiere på Jørgens Vestergaards kortfilm *Evald og Ingeborg og alle de andre* – om spillemanden Evald Thomsen og folkesangeren Ingeborg Munch, der netop var kommet på Finansloven og er eksponenter for den fornyede interesse for den traditionelle folkemusik. – Desværre resulterer dette arrangement ikke i nye medlemmer, hvilket får Piø til at ville prioritere *Meddelelser til Medlemmerne (MtM)* som medlemsblad langt højere end flere medlemsmøder rundt omkring i landet. Derimod peger han på, at Foreningens årsmøder kunne udvikle sig til en kombination af generalforsamling, hvervemøde og egentligt fagmøde.

På styrelsesmødet i maj 1975 udtræder Laurits Bødker af styrelsen og varsler fra 1976 også at udtræde af årbogsredaktionen, hvilket Alan Hjorth Rasmussen netop havde gjort. Piø afløses fra 1977 af Bengt Holbek (Institut for Folkemindevidenskab), som sammen med Stoklund og

Nellemann herefter i en lang årrække udgør årbogsredaktionen. Medlemstallet er i 1975 – takket være *Folk og Kultur* – steget til 771 (året efter er det vokset til ca. 850), og Piø opstiller som fremtidigt mål 1.500 medlemmer og 1.000 abonnenter på *MtM*. Han erkender samtidig, at der er gjort for lidt ud af materialefremlæggelserne og opfordrer til et samarbejde mellem Dansk Folkemuseum (Nationalmuseets 3. afd.) og Folkemindesamlingen herom.

I sin beretning til årsmødet i oktober på Skelskør Folkehøjskole understreger Piø, at da den nye styrelse for første gang blev direkte valgt i 1973, var det godt, at der også kom »folk uden for vor egen snævre fagkreds ind: en kgl. Skovrider [Kristian Elmquist, Fussingø], en social-inspektør [Olav Christensen. Haderslev], og 2 lærere [Ole Warthoe-Hansen, Randers og Johs. Lyshjelm, borgmester i Skelskør]. Jeg tror, det er sundt for en forening som vor, at den styres af en forsamling, der også består af folk, der har deres arbejde andre steder end ved de statslige kulturinstitutioner.«³⁶

Og med henvisning til den store medlemsfremgang mener Piø, at der er noget rigtigt i det, han siger her. Han takker desuden Kulturministeriet for det årlige tilskud på 6.000 kr., der betyder, at Foreningen tør gå i gang med også mindre udgivelser af mere eksperimenterende art, og beløbet opfatter han »som et bidrag til en forening, der i praksis gør alt, hvad den kan for at nedbryde skrankerne mellem forskere og befolkningen.«

Til sidst i sin beretning understreger Piø behovet for at udgive små materialebaserede og formidlende publikationer, koncentreret om de helt traditionelle emner inde for folkekulturen: høst, fastelavn, sommer-i-by, helligtrekonger, rebslagning, markeder, slagtning, viser, lege, eventyr. – En stribe små materialepublikationer,

»der hen ad vejen kunne dokumentere folkelivet i Danmark i ældre tid – og forskeren burde indse at det ikke er den ringeste måde at dokumentere folkelivet på, for så vidt som den fremlagte dokumentation er folks egne beretninger – og véd folk ikke noget om folkelivet set i en større social og historisk sammenhæng – så véd de dog, hvordan det formede sig for dem selv!«

Disse synspunkter materialiserede sig i Foreningens nye dokumentationsserie i 1980, og man tilegnede nr. 1 til Kai Uldall i anledning af hans 90 års fødselsdag med Birgit Hansens gennemillustrerede udgivelse *Fester for sommerens komme. Optegnelser i Dansk Folkemindesamling*. Nr. 2 udkom i 1983 med Annikki Kaivola-Bregenhøjs *Et bondebryllup. Optegnelser i Dansk Folkemindesamling*. Men udgivelserne i

dokumentationsserien blev herefter kun fulgt op af Jens Henrik Koudals bog fra 1984 *To sangere fra den jyske hede* ud fra Tang Kristensens optegnelser.

På forretningsudvalgsrådet i november 1975 drøftede man også Foreningens arbejdsvilkår, og man nåede frem til den præcise konstatering, at Foreningen

»stod og faldt med de centrale institutioners medvirken og klare opfattelse af, at foreningens virke lå inden for disse institutioners naturlige formidlingsforpligtelser. Med centrale institutioner sigtes til Dansk Folkemindesamling og [Dansk] Folkemuseum samt til de to universitetsinstitutter. Disse bør muligvis ikke altid være repræsenteret i styrelsen, men bør givet samlet altid udgøre den grundstamme inden for styrelsen, der fremmer foreningens virke [...] Endvidere enedes man på Pios forslag om en styrelsesstruktur pyramidalsk opbygget med forretningsudvalg samt årbogsudvalg og skriftrækkeudvalg, dog således at formændene for disse udvalg, sammen med formand, kasserer og sekretær, indgår i forretningsudvalget [...]«³⁷

På forretningsudvalgsrådet i december 1975 blev to nye medlemmer af Dansk Folkeminderåd udpeget i henhold til regulativet fra 1951 for Dansk Folkemindesamling. På dette møde undrede man sig over rådets fortsatte eksistensberettigelse (det virkede formelt frem til 1996) og mente derfor principielt, at Foreningen ikke burde lade sig repræsentere, men udpegede alligevel Holger Rasmussen og Chr. Lisse.

Folkemindesamlingen var gennem årtier i praksis kollektivt ledet, idet opgaven som »administrerende arkivar« gik på skift blandt arkivarerne. Kulturministeriet havde længe tøvet med at udnævne en overarkivar, hvilket gav en del frustrationer blandt de daværende 6 arkivarer, idet flere følte sig kaldede til stillingen. Dette ledelsesvakuum bevirkede, at Folkeminderådet – med rigsbibliotekaren, Palle Birkelund, som født formand siden 1980 – fortsat udgjorde en formel bestyrelse, og professor Nils Schiørring havde på rådets vegne som tilsynsførende længe sine regelmæssige møder med arkivarerne. I de senere år frem til nedlæggelsen fungerede Folkeminderådet dog ikke længere i praksis.

Ved urafstemning i 1976 vedtages en revision af Foreningens love, hvor den pyramidalsk opbyggede styrelsesstruktur godkendes, at Foreningen ledes af en styrelse på indtil 15 medlemmer, der vælges for tre år ad gangen på Foreningens generalforsamling, og at

»Foreningens formål er ved udgivelse af publikationer og på anden måde at fremme kendskabet til Danmarks Folkeminder og dansk folkekultur.«

Formanden kan i sin beretning til generalforsamlingen og årsmødet i september i Odense 1977 konstatere, at det går rigtigt godt for Foreningen, der nu har ca. 1.200 medlemmer, hvilket i høj grad skyldes årbogen *Folk og Kultur* og den kvartalsvise information gennem *Meddelelser til Medlemmerne*. Desuden er der efter stilstand i skriftserien siden 1971 nu udkommet Karsten Bierings oversigt over nordiske viseregistranter *Vejviser for viseinteresserede*, og nye udgivelser er undervejs med den tidligere omtalte Ole Pedersen Kollerød: *Min historie* (udg. 1978), samt Charles Haugbøl: *Svajerne* (om de københavnske cykelbude, udg. 1979).

I forbindelse med årsmødet vises en række nyere etnologiske og folkloristiske kortfilm – bl.a. *Spillemanden Evald Thomsen, Et Amagergilde* og *Fransk vask og strygning* – og der bliver lejlighed til at diskutere filmmediet i kulturforskningens tjeneste.

Som en nyskabelse i Foreningens arbejde nedsættes på styrelsesmødet i januar 1978 en arbejdsgruppe, der skal forberede etableringen af et stående »Udvalg for dansk børnefolklore«. Psykologen Jens Sigsgaard bliver formand, og undervisningsinspektør Agnete Engberg, museumsinspektør Nina Fabricius samt arkivarerne Iørn Piø og Birgitte Rørbye deltager som medlemmer. Efterfølgende bliver arkivar Svend Nielsen (Dansk Folkemindesamling) og lærer Erik Kaas Nielsen også medlemmer af udvalget. Jens Sigsgaard præciserer på et møde i maj, at udvalget først og fremmest skal være et forum for udveksling af idéer og informationer.

En anden nyskabelse i Foreningens aktiviteter er grammofonpladeselskabet *Kragen*, der af Svend Nielsen foreslås etableret i 1979 som en selvstændig økonomisk enhed i form af et anpartsselskab og »Foreningen Danmarks Folkeminders Støttefond« med en selvstændig bestyrelse. Foreningen er repræsenteret ved premierløjtnant Knud Bødker, museumsinspektør Alan Hjorth Rasmussen og professor Nils Schiørring, og Folkemindesamlingen ved arkivarerne Gustav Henningsen og Poul Rovsing Olsen. Det bliver et formaliseret samarbejde via *Kragen* – hvor arkivar Svend Nielsen er direktør – mellem de to parter om udgivelse af lydpublikationer med ældre og nyere folkesang og folkemusik i Danmark, hvilket falder fint i tråd med Foreningens formålparagraf. Støttefondens fundats vedtages på en ekstraordinær generalforsamling i maj 1979, og Svend Nielsen fortæller om den netop udkomne grammofonplade *Glimt af dansk folkemusik* og kommende udgivelser *Når visen får brod* (nidviser, smædeviser og politiske sange) og på længere sigt også udgivelser af f.eks. søfolks sange.³⁸

Samme år udgiver Foreningen det første bind i erindringsserien *Folk Fortæller: Viggo Klausens Sådan var det på landet i tyverne*.³⁹

Ole Kollerøds erindringer »*Min historie*«

På årsmødet og generalforsamlingen i september i Fredensborg 1978 gør Iørn Piø i sin beretning opmærksom på, at Foreningen nu kan fejre 70-års jubilæum, og at dette gøres med bravour i form af Ole Kollerøds erindringer fra 1840, udgivet af Else Ransy, der har sin debut som udgiver og samtidig falder for aldersgrænsen som overassistent gennem mere end 35 år på Folkemindesamlingen. 800 subscriptions på bogen ville give økonomisk balance, og nu var der indkommet ikke mindre end 2.700.

Piø refererer også til Hans Ellekilde, der ved Foreningens 25-års jubilæum i 1933 kunne opregne ca. 1.200 medlemmer, og efter en nedgang til ca. 550 medlemmer tæller Foreningen nu 1.230 medlemmer. Han opfordrer desuden hvert nuværende medlem til i løbet af det kommende år at skaffe yderligere et nyt medlem.

I slutningen af 1978 er Ole Kollerøds erindringer i 1. oplag på 5.000 eksemplarer så godt som udsolgt og har givet Foreningen en nettoindtægt på ca. 75.000 kr., som man vil bruge til trykning af 2. oplag på 3.000 eksemplarer. Desværre viste det sig vanskeligt at sælge mere end halvdelen af 2. oplag. Genudgivelsen af Karoline Graves i 1.500 eksemplarer.: *Ved Halleby Aa* har givet et overskud på ca. 15.000 kr. Til sammenligning er trykkeudgifterne for *Folk og Kultur* i et oplag på 1.500 eksemplarer. ca. 45.000 kr.

De mange bogbestillinger er effektueret af Folkemindesamlingens personale, som har ydet en helt ekstraordinær indsats, og som tak giver Foreningen et bidrag på 1.000 kr. til Folkemindesamlingens julefrokost. Desuden har Foreningen alene i november-december haft en medlemstilgang på ca. 200. På grund af den store ekspansion i aktiviteterne ansættes stud. mag. Henrik Ingemann som sekretær til at varetage Foreningens daglige arbejde til et honorar på 24.000 kr. i 1979, og sekretariatet udgøres af Benny Engstrøm, Carsten Bregenhøj, Birgitte Rørbye samt Iørn Piø.

I januar 1979 opgøres alle udgifter til 1. oplag af Ole Kollerøds erindringer til godt 288.000 kr., mens der på Foreningens konti indestår 195.000 kr. Trykkeriets betalingsfrist er 31.1. 1979.

Styrelsens virksomhed 1978-84: Ekspansion, tilbagegang og genopretning

Udgivelsen af Ole Kollerøds *Min historie* tegner til at blive den største succes i Foreningens historie, og i sin formandsberetning til generalforsamlingen 15.-16. september 1979 på Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg kan Iørn Piø fortælle, at ud af 2. oplag på 3.000 ekspl. er der nu ca. halvdelen tilbage, og han forudser, at der hurtigt bliver udsolgt. Ikke mindst fordi Det kgl. Teaters lille scene, Comediehuset, i oktober får

premiere på den polskfødte dramaturg Wladimir Hermans collagespil *Fangen*, der bygger på Ole Kollerøds erindringer, med skuespillerne Niels Vigild og Benny Hansen på scenen.

Foreningens medlemstal er steget til godt 2.000. Ca. 800 nye medlemmer er kommet til i kølvandet på Ole Kollerøds erindringer, men Piø fremhæver også de mange øvrige aktiviteter, som er i gang og udgivelser, der er undervejs. Han takker alle, som har medvirket til at give Foreningen denne brede profil med

»sobre og veldokumenterede bidrag til forståelse af den danske folkekultur i alle dens facetter i ældre tid såvel som i nutiden [...] Alene siden sidste årsmøde er der hen ved et halvt hundrede folklorister og etnologer og andre kulturforskere og kulturhistorisk interesserede, der har været med til at skabe Foreningens profil [...] Vi er nu rent faktisk blevet et virksomt forum, som de der beskæftiger sig med menigmands kulturhistorie kan regne med og som de kulturhistorisk interesserede kan gå til for at hente ny viden. Vi har fået skabt et instrument, som alle, der vil formidle deres viden, kan spille på og som alle der vil lytte kan lytte til [...] Vi er og vi bør være et inspirerende forum. Vi har skabt nogle rammer, som mange må være med til at udfylde.«⁴⁰

Piø pointerer også nødvendigheden af at udbygge Foreningens administrative apparat (sekretariatet) i takt med den store medlemsfremgang og publiceringsaktivitet. Han takker de afgangede styrelsesmedlemmer Chr. Lisse (i 20 år), Holger Rasmussen (i 14 år) samt Olav Christensen, Morten Lundbæk, Knud Prange og Ole Warthoe-Hansen (alle i 6 år). De øvrige styrelsesmedlemmer genopstiller, og nyvalgte bliver forvalter Benny Engstrøm (Dansk Folkemindesamling), museumsinspektør Birthe Friis (Nationalmuseet), stud.mag. Henrik Ingemann, universitetslektor Annikki Kajvola-Bregenhøj (Institut for Lingvistik), landsretssagfører Kaj Nielsen og cand. psyk. Jens Sigsgaard.

I forbindelse med budgettet for 1979 kan Henrik Ingemann oplyse, at man forventer et samlet bogsalg på over 500.000 kr.

I oktober 1979 opdeler Iørn Piø organiseringen af Foreningens fremtidige drift i:

Administrationsleddet (fond og sekretariat).

Produktionsleddet (grammofonpladeselskabet *Forlaget Kragen*, udvalg for børnefolklore, forlag og årbogsudvalg).

Ekspeditionsleddet.

»Kone maler Sennep med en Kanonkugle i et rødt Lerfad. (Vejmand Jens Chr. Sørensens Enke).« Foto: Andrea E. Sørensen 1927. Dansk Folkemindesamling)

Styrelsens forretningsudvalg (formand Iørn Piø, kasserer Benny Engstrøm og sekretær Henrik Ingemann) er lig med sekretariatet, der har den daglige ledelse af Foreningen. Der afholdes to månedlige møder, og styrelsen foreslås at mødes fire gange årligt i stedet for to. Sekretæren og kassereren er aflønnede.

På grund af arbejdspresset i ekspeditionsleddet er der nu ansat en timelønnet medhjælp to dage om ugen til fakturering, pakning og forsendelse. Desuden ansættes der ekstra medhjælp til udsendelse af *Folk og Kultur* og *MtM*. Herudover modtager Foreningen praktisk og gratis hjælp fra Nationalmuseets 3. afdeling, hvor Jytte Gravesen er redaktionssekretær for *Folk og Kultur* med Bengt Holbek, George Nellemann, og Bjarne Stoklund som redaktører. Hertil kommer, at forvalter Benny Engstrøm på Dansk Folkemindesamling udfører det meste af sit arbejde for Foreningen i sin tjenestetid. Og i kortere perioder disponerer Foreningen over Folkemindesamlingens kontorpersonale i situationer, hvor det brænder på.

Bengt Holbek foreslår i et brev til Piø den 22.8. 1979 et nyt projekt, nemlig at Foreningen genudgiver Evald Tang Kristensens folkloristiske publikationer, hvoraf de fleste for længst er udsolgt og i øvrigt vanskeligt opdrivelige antikvarisk, og påpeger, at interessen for ham »*givetvis er større i dag end nogensinde i hans levetid.*« Og han henviser til Joan Rockwell's Tang Kristensen biografi *A Lifelong Adventure in Folklore*, der udkommer (1981) i samarbejde med Universitetsforlaget i Ålborg. Piø vil foreslå styrelsen at nedsætte et 3-mandsudvalg – der kommer til at bestå af Bengt Holbek, Carsten Bregenhøj og Eske K. Mathiesen – til at udarbejde en udgivelsesplan og sondere interessen for sådanne genudgivelser. På mødet i januar 1980 kan udvalget imidlertid konstatere, at tre forlag havde vist interesse for genudgivelser, foruden Nyt Nordisk Forlag, der ved mag.art. Erik Høvring Pedersen allerede havde engageret sig i at genudgive *Danske Sagn*. På baggrund af disse kommercielle forlagsinteresser og –initiativer opløste Tang Kristensen-udvalget sig selv.

Det resterende 2. oplag af Ole Kollerøds *Min historie* solgte ikke så godt som forventet, og ved regnskabsoversigten pr. 1.10. 1979 var kassebeholdningen nede på godt 22.000 kr., der var udestående fordringer på ca. 20.000 kr. samt en garantikapital på 20.000 kr. Desuden kunne Foreningen overtrække sin konto på op til 50.000 kr. (kassekredit). Kaj Nielsen foreslog på styrelsesmødet i oktober 1979, at forlagsvirksomheden burde udskilles som et særskilt anpartsselskab, hvorved styrelsesmedlemmernes personlige økonomiske risiko kunne mindskes.

På styrelsesmødet i februar 1980 vedtog man at indstille til generalforsamlingen at oprette endnu et anpartsselskab, *Forlaget Danmarks Folkeminder* med Iørn Piø, Birthe Friis og Kaj Nielsen som styrelsesmedlemmer og med arkivar Carsten Bregenhøj som direktør. Desuden indstiftede man »Foreningen Danmarks Folkeminders Ærespris« med et diplom og en check på 2.000 kr., som styrelsen i maj vedtog skulle gå

til politiassistent Knud Jensen, Padborg, der havde skrevet flere artikler til *Folk og Kultur* og desuden havde et bredt kulturhistorisk forfatterskab bag sig. Desuden foreslog Piø at udgive et skrift i anledning af Foreningens 75-års jubilæum i 1983, som imidlertid ikke blev realiseret på grund af Foreningens økonomiske problemer.

Foreningens ekspedition til boghandlerne foregår nu via Danske Boghandleres Kommissionsanstalt (DBK).

Til styrelsesmødet i maj 1980 har Piø udarbejdet et debatoplæg om Foreningens virke. Han foreslår, at man indkalkulerer løn til en årsmålsansat, fuldtids leder (som skal være etnolog eller folklorist) af *Forlaget Danmarks Folkeminder ApS*, således at man herved kan udvide udgivelsesprogrammet til også at omfatte et nyt

»folkeligt, populærvidenskabeligt tidsskrift. Det er åbenlyst for enhver at det kulturhistoriske emneområde vi beskæftiger os med interesserer så mange mennesker at vi må kunne lave et tidsskrift der i løbet af et par år kunne nå op på 15.-20.000 abonnenter [...]«⁴¹

Desuden foreslår Piø at udvide årsmødet med et sommerkursus på en folkehøjskole eller lignende et fast sted i landet, f.eks. på Hotel Nyborg Strand eller på kursuscentret Hindsgavl ved Middelfart, så det bliver en fast tradition, at Foreningen inviterer de bedste af de bedste indenfor det folkekulturelle arbejde – ikke alene herhjemme, men også fra det øvrige Norden – og at man viser dokumentarfilm, laver gruppearbejde og præsenterer en årlig plancheudstilling, som så senere kan turnere rundt i landet via folkebibliotekernes udstillingstjeneste.

Man drøfter desuden uformelt Foreningens fremtid:

»På den ene side kan en fortsat øgning af aktiviteterne ikke på længere sigt ske i de rammer, hvorunder vi nu arbejder. På den anden side vil en øget kommercialisering medføre en strukturel ændring af de ideer foreningen hidtil har haft som mål.«⁴²

Der er desuden enighed om, at de aktuelle problemer omkring det stigende arbejdspress kan løses gennem skærpede krav til, at de antagne manuskripter af forfatterne bliver afleveret som trykklare, også hvad angår noteapparatet. Her hentydes til det enorme arbejde, som Carsten Bregenhøj måtte lægge i bl.a. noteapparatet til Joan Rockwell's Tang Kristensen biografi – en indsats, som Folkemindesamlingen kom til at finansiere gennem Bregenhøjs arbejde som arkivar.

Desuden bliver der manet til at udvise forsigtighed i investeringer og ekspansion. Et udvalg under styrelsen – Iørn Piø, Carsten Bregenhøj, Hen-

rik Ingemann og advokat Kaj Nielsen – anbefaler i juni 1980, at Foreningen henlægger sin udgivelsesvirksomhed til et nystiftet anpartsselskab, at arkivar Carsten Bregenhøj bliver ikke-honorarlønnet forlagsdirektør, at Foreningens sekretær, stud.mag. Henrik Ingemann, bliver honorarlønnet forlagsredaktør, og at Foreningen ansætter en honorarlønnet kontorassistent til at varetage de opgaver, som Ingemann hidtil har haft.

Men allerede en måned senere må denne plan revideres. Henrik Ingemann ønsker at blive aflastet i sit arbejde, da han også vil færdiggøre sine folkemindestudier ved Københavns Universitet. Han vil dog fortsat som honorarlønnet sekretær redigere og producere erindringsserien *Folk Fortæller* med fire bind årligt. Som formand for publikationsudvalget varetager Carsten Bregenhøj produktionen af dokumentationsserien og skriftserien.

Med ca. 2.200 medlemmer og fortsat medlemstilgang er optimismen blandt de fleste styrelsesmedlemmer stor, også på baggrund af den høje publikationsaktivitet, og nye hvervefoldere udsendes til folkehøjskoler, seminarier, gymnasier, ungdoms- og efterskoler, museer, turistbureauer m.v. På dette tidspunkt er der endnu betydelig interesse og aktivitet blandt en stor del af ungdommen for ikke mindst folkemusik og –sang.

Dagen før generalforsamlingen og årsmødet i Maribo 20.-21. september 1980 må styrelsen konstatere stor mangel på likvid kapital, hvilket skyldes, at udestående fordringer og forventede indtægter ved bog salg indkommer meget langsomt, samt at kapitalgrundlaget er indefrosset i bl.a. udvidede kreditter til Danske Boghandlers Kommissionsanstalt (DBK). Den »forbigående« likviditetsmangel kan imødegås ved at optage et midlertidigt banklån på 80.000 kr., som styrelsen vedtager skal indfries i løbet af foråret 1981, da man forventer et betydeligt bog salg til jul 1980. Hertil kommer en forhøjelse af kassekrediten fra 16.000 kr. til 40.000 kr.

Desuden finder styrelsen, at der fortsat er behov for at oprette Forlaget Folkeminder ApS, og indtil da skal budgettet for 1981 opdeles i et foreningsbudget og et forlagsbudget. På grund af mangel på startkapital bliver Foreningens forlag først realiseret i 1982, og i styrelsen må man erkende, at der nok ikke havde været tilstrækkeligt styr på udgifterne til de mange publikationsaktiviteter og markedsføringstiltag – der har manglet et samlet budget for Foreningens forlagsvirksomhed – og i marts 1981 fratræder Carsten Bregenhøj efter 5 år med mange initiativer og et højt aktivitetsniveau som formand for publikationsudvalget og de facto »forlagsdirektør«. Øjeblikkeligt overtager Piø det fulde juridiske og økonomiske ansvar over for styrelsen.

Utilstrækkelig løbende kommunikation mellem formand og

Madmor i marken med mad og drikke til folkene. »Man nyder Livet og drikker af Dunken.« (Foto: Andrea E. Sørensen 1927. Dansk Folke-mindesamling)

forlagsdirektør – og en fatal kombination af Piøs sangvinske temperament og Bregenhøjs til det næsten manisk grænsende engagement – fik boblen til at briste. Flere styrelsesmedlemmer havde forinden spurgt kritisk ind til aktiviteter og budgetter, uden at ledelsen havde taget advarslerne alvorligt. Da realiteterne pludseligt går op for Piø, skærer han brutalt igennem og udviser en lidet rosværdig diplomatisk adfærd, idet han over for Foreningens eksterne samarbejdspartnere blandt trykkerier, forlag og bogdistributører stiller Bregenhøj i gabestokken.⁴³

Det efterfølgende af Piø opstillede budget for perioden april til august 1981 fordrer, at alle ikke-igangsatte aktiviteter stoppes, og at der skal skaffes ca. 180.000 kr. gennem bogsalg eller (fonds)tilskud til at dække underskuddet.

Efter Bregenhøjs afgang indtræder Henrik Ingemann på ny i en række funktioner, bl.a. som redaktør af *Meddelelser til Medlemmerne*. Styrelsen beslutter at mødes hyppigere i fremtiden for at bidrage til løsningen af de store økonomiske problemer, som man vil omgås med diskretion for

ikke at svække kreditorernes tillid til Foreningen. På styrelsesmødet i september 1981 meddeler Benny Engstrøm, Niels Oxenvad og Henrik Ingeman, at de udtræder af styrelsen ved næste valg.

På Styrelsesmødet i august 1982 på Dansk Folkemindesamling genvælges Iørn Piø som formand, mens arkivar Svend Nielsen, arkivar Gustav Henningsen og bibliotekar Else Marie Kofod som kasserer indtræder som nyvalgte på generalforsamlingen i april i Hvalsø sammen med bibliotekar Lise Marie Thrane-Olsen (alle fra Dansk Folkemindesamling). Piø kan oplyse, at opfordringen til medlemmerne om at medvirke til at redde Foreningens økonomi har resulteret i ca. 12.000 kr. i ekstra bidrag.

Styrelsen beslutter i august 1982, at stifte Forlaget Folkeminder ApS på førstkommende generalforsamling (i april 1983) som Foreningens produktionsenhed, idet dog årbogen *Folk og Kultur* og kvartalsheftet *Meddelelser til Medlemmerne* fortsat produceres særskilt. Det nye forlag har til formål at fremme kendskabet til Danmarks folkeminder og dansk folkekultur inden for de rammer, der fastsættes af Foreningens styrelse og kan udelukkende udgive Foreningens bøger. Styrelsen, der skal give tilslutning til hver enkelt publikation, udpeger museumsinspektør Alan Hjorth Rasmussen (Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg) til at varetage Foreningens interesser på forlagets generalforsamlinger.

Det lykkes ret hurtigt at genoprette balancen i Foreningens økonomi gennem en stram styring af udgivelsesaktiviteterne og opnåelse af betydelige fondstilskud til de enkelte publikationer. Hertil kommer en meget ihærdig indsats fra formandens, kassererens, sekretærens samt sekretariatets side – Iørn Piø, Else Marie Kofod, Lise Marie Kofod (tidl. Thrane-Olsen), Benny Engstrøm, Ulla Hermann samt Birgitte Seider (fra august 1983). På styrelsesmødet i september 1983 kan Piø i sin formandsberetning med tilfredshed konstatere:

»Foreningen er nu igen inde i en god og gunstig situation, og det skyldes ikke mindst at vi har fået etableret et meget velfungerende dagligt samarbejde om Foreningens arbejde i Folkemindesamlingen [...] Aldrig har overblikket og arbejdstilrettelæggelsen været klarere, og det kan mærkes. Nu hænger tingene sammen igen, som man siger. Der skal lyde en hjertelig og en meget personlig tak til hele dette hold.«⁴⁴

Styrelsens virksomhed 1985-90

På generalforsamlingen i maj 1985 på Dansk Folkemindesamling sker der en større udskiftning blandt styrelsesmedlemmerne, idet landsretssagfører Kaj Nielsen, kgl. skovrider Kristian Elmquist, forskningssekretær Carsten Bregenhøj, forskningsstipendiat Anniki-Kaivola-Bregenhøj,

museumsdirektør Niels Oxenvad (Odense) samt forfatteren, cand. psych. Jens Sigsgaard fratræder. Nyvalgte bliver universitetslektor Karsten Biering (Institut for Folkloristik), arkivar Jens Henrik Koudal (Dansk Folkemindesamling), museumsdirektør Peter Ludvigsen (Arbejdermuseet), etnolog Poul H. Moustgaard, lærer og forfatter Erik Kaas Nielsen samt museumsinspektør Anders Rehde Nielsen (Fåborg).

Året efter, på styrelsesmødet i april 1986, meddeler Iørn Piø, at det i den kommende 3-års periode er absolut nødvendigt at finde en ny formand, og i oktober gør han medlemstallet op. Det er nu efter de forudgående turbulente år faldet til ca. 1.550, med 150 udmeldelser alene i 1986. Alligevel viser årsregnskabet for 1985 et pænt nettoresultat på 63.000 kr.

Foreningens Udvalg for børnefolklore tager med Erik Kaas Nielsen som formand i 1986 initiativ til fem velbesøgte forelæsninger under Folkeuniversitetet i København og Danmarks Lærerhøjskole, der er aftager til en tilsvarende forelæsningsrække i 1987. Året efter udsender man via Undervisningsministeriet en folder til bl.a. lærer- og pædagogseminarierne med tilbud om 27 forskellige foredrag ved udvalgsmedlemmerne Charlotte Bøgh, Agnete Engberg, Bjarne Kildegaard, Erik Kaas Nielsen, Svend Nielsen, Jens Sigsgaard og Vibeke Stybe. Der er desuden aftalt fire forelæsninger ved Folkeuniversitetet i Ålborg, og udvalget er i gang med at planlægge en konference i 1989 om børns egne historier.

I formandsberetningen for 1986 kan Piø konstatere, at medlemstallet nu har stabiliseret sig på ca. 1.600, at Foreningens økonomi er sund, men:

»Nedskæringerne på de to institutioner, som Foreningen er helt afhængig af, nemlig Nationalmuseet og Folkemindesamlingen, har betydet, at selvom man dér prioriterer informations- og formidlingsarbejdet gennem Foreningen højt – det gælder i ganske særlig grad Folkemindesamlingen – så er det dog ikke nok i dagens situation. Foreningen kunne ønske sig, at langt flere var aktivt med i selve markedsføringen. Langt flere, der kunne gøre en indsats for at udbrede kendskabet til Foreningen og dens mange aktiviteter.«⁴⁵

Samtidig konstaterer Piø, at det er medlemmerne, der bærer udgivelsen af årbogen *Folk og Kultur*, da der ikke er noget nævneværdigt løssalg. Og 341 af medlemmerne er folkebiblioteker og institutioner (museer og arkiver).

Ved generalforsamlingen i juni 1988 i Brede udtræder Lise Marie Kofod og Knud Bødker af styrelsen, mens adjunkt Martin Zerlang (Institut for Litteraturvidenskab, Københavns Universitet) nyvælges.

Poul H. Moustgaard foreslår på styrelsesmødet i oktober 1988 nye udgivelser i Foreningens skriftserie, der skulle ligne nogle af de gamle (F.eks. Karoline Graves' og Karen Thuborgs folkelivsskildringer), men fra 1900-tallet, og der kommer en livlig debat i gang, der resulterer i en række forslag til nye emner:

»man kunne lade forskellige danskere føre dagbog i en uge, familietraditioner, at lade iagttagere af dagliglivet beskrive forandringerne, (f.eks. buschauffører, skolelærere), at se på hvad og hvordan danskerne lyttede til radio i 1940'erne og 1950'erne og hvordan de gør det i dag. Iørn Piø og George Nellemann havde i forbindelse med arbejdet med »Dagligliv i Danmark i vor tid« fået et slags overblik over de områder, der mangler at blive belyst. Det gælder f.eks. alle de offentligt ansatte, familiefester, overtro, TV-seere, rejselivet...«⁴⁶

Generalforsamlingen og årsmødet i april 1989 afholdes på Dansk Folkemindesamling. Her minder formanden, Iørn Piø om, at da Foreningen blev oprettet i 1908, var så at sige alle medlemmerne også optegnere af folkekulturelle traditioner til Dansk Folkemindesamling og i nogen udstrækning også til Dansk Folkemuseum (Nationalmuseets 3. afd.). Senere blev Foreningen næsten udelukkende et udgiverselskab,

»men et rundspørge blandt medlemmerne har vist os, at der er mange der gerne vil være indsamlere. Derfor udsender vi nu i fremtiden nogle spørgsmål, som vi mangler oplysninger om. Det bliver ikke omfattende spørgelister, men derimod enkle spørgsmål som f.eks.: kender du vidnesbyrd om, at adventskransen har været tradition i ikke-sønderjyske hjem mellem 1920 og 1940, og i bekræftende fald i hvilke miljøer. Det yderste mål er at skabe en forening, hvor medlemmerne igen aktivt bidrager til kendskabet til den danske folkekultur.«⁴⁷

I sin formandsberetning for 1989 kan Piø konstatere, at Foreningen har udgivet hele ni publikationer – det største antal i Foreningens historie – og langt de fleste er solgt til medlemmerne, som i reglen kan købe bøgerne til ca. halv pris. Han ser fortrøstningsfuldt på fremtiden ved indgangen til 1990'erne på trods af et stagnerende medlemstal på ca. 1.400 og konstaterer, at

»Foreningens udgivelsespolitik har vist sig at være rigtig: vi udgiver både videnskabelige og folkelige bøger, afhandlinger og artikler – og vi har succes med de små bøger fortalt for børn og voksne«⁴⁸

Høstfolkene kører hjem til middag. (Foto: Andrea E. Sørensen 1927.
Dansk Folkemindesamling)

I erindringsserien *Folk Fortæller* indkom der nu så mange uopfordrede manuskripter, at styrelsesmedlemmerne måtte tiltræde som konsulenter.

Styrelsens virksomhed 1991-99

På generalforsamlingen i 1991 ønsker museumsinspektør Peter Ludvigsen (Arbejdermuseet) og Anders Rehde Nielsen (Faaborg Kulturhistoriske Museer) at udtræde af styrelsen, mens forfatteren og folkloristen Eske K. Mathiesen nyvælges. Efter 18 meget aktive år på formandsposten vil Iørn Piø træde et skridt tilbage og fortsætte som styrelsesmedlem, og ny formand bliver museumsinspektør Alan Hjorth Rasmussen (Fjordmuseet i Jyllinge). Der er nu 1.355 medlemmer af Foreningen, og omsætningsmæssigt er 1990 det hidtil bedste år, idet der bliver solgt bøger for ca. 224.000 kr. (ex moms). Blandt nye udgivelsesemner nævnes formandens omfattende materiale om det traditionelle vestkystfiskeri, og dette bogprojekt realiseres i et samarbejde mellem Foreningen og Museet for Varde By og Omegn i 2006.⁴⁹

Man peger også på fremtidige publikationsområder, idet Folkemin-

desamlingens arkiv fortsat indeholder en lang række »godbidder«, der endnu ikke er kendt af offentligheden, og at der bør tages kontakt til de mange lokalhistoriske arkiver og -foreninger om fælles udgivelser. Desuden vil man forsøge at inspirere både folkeminde- og etnologistuderende til at bearbejde materiale i Folkemindesamlingen til universitetsopgaver og specialer.

Belært af den økonomiske krise i kølvandet på Ole Kollerød-bogen foreslår den nye formand, Alan Hjorth Rasmussen, på styrelsesmødet i november 1991 et regelsæt for publikationsvirksomheden, idet der skal foreligge et udførligt budget for alle led i en udgivelse, tilsagn om tilskud fra fonde og/eller tilstrækkelig subskription, placering af fagligt ansvar hos redaktør/ad hoc-udvalg samt grundig information til styrelsen.

Alan Hjorth Rasmussen opfordrer på styrelsesmødet i marts 1992 også styrelsesmedlemmerne til i højere grad end hidtil at påtage sig ad hoc-opgaver, så det store arbejde ikke i urimelig grad kommer til at hænge på sekretæren og kassereren Else Marie Kofod (Dansk Folkemindesamling) alene. Poul Høst Moustgaard udtræder både af styrelsen og redaktionsudvalget for *Folk og Kultur*, og da redaktøren, George Nellemann, fratræder sin museumsinspektørstilling ved udgangen af marts, kan redaktionen ikke længere trække på Nationalmuseets faciliteter og medarbejdere. Desuden vedtages det at nedlægge Forlaget Folkeminder ApS, da alene den lovpligtige revision af dette selskab medfører alt for store udgifter (15.000 kr.). Dette sker med virkning fra september 1995, og boglageret overføres til Foreningen.

Med universitetslektor, dr.phil. Bengt Holbeks pludselige død i august 1992, kun 59 år gammel, opstår yderligere behov for supplerings af redaktionsudvalget for *Folk og Kultur*. Nationalmuseet udpeger museumsinspektør Lykke L. Pedersen, mens universitetslektor Birgitte Rørbye repræsenterer Institut for Folkloristik, universitetsadjunkt Johannes Møllgaard repræsenterer Institut for Europæisk Folkelivsforskning – han efterfølges dog allerede i 1994 af kandidatstipendiat Tine Damsholt – og Iørn Piø fortsætter som repræsentant for Dansk Folkemindesamling. George Nellemann er fortsat koordinerende redaktør/redaktionssekretær.

Styrelsen nedsætter et aktivitetsudvalg med Karsten Biering og Eske K. Mathiesen, der tager initiativ til to medlemsarrangementer efteråret 1992 på Dansk Folkemindesamling, hvor der præsenteres nyproducerede smalfilm og videoer. Skoleinspektør Poul Dannow fra Bylderup-Bov viser nogle af sine egne optagelser af gamle landsbyhåndværk i Midtsønderjylland, mens mag.art. Sven Ottosen og Karsten Biering

viser deres videoproduktioner om en plastikfabrik og et teglværk. Der var nogenlunde god tilslutning til begge aftener med ca. 20 deltagere, og styrelsen beslutter derfor at fortsætte med sådanne arrangementer, der i 1993 bliver efterfulgt af yderligere to, idet arkivar Svend Nielsen (Dansk Folkemindesamling) fortæller om sit indsamlingsarbejde på Island og viser sin video om sang og musik. Arkivar Jens Henrik Koudal (Dansk Folkemindesamling) skulle have fortalt om stadsmusikanter og bondespillemand i 1600- og 1700-tallet – et forskningsprojekt, der i 2000 resulterede i hans disputats.⁵⁰ Men på grund af for få tilmeldinger måtte dette arrangement aflyses. Aktivitetsudvalget opløser sig selv i 1994 på grund af for ringe interesse for arrangementerne blandt medlemmerne.

Et andet initiativ var Foreningens deltagelse med en lille stand på den første bogmesse i Forum i 1992. Dengang var der kun omkring 10.000 gæster, og de store forlag mente ikke, at det var ulejligheden værd at stille op. Iørn Piø og arkivar Gustav Henningsen (Dansk Folkemindesamling) holdt foredrag i udstillingens café, og arkivar Svend Nielsen (Dansk Folkemindesamling), mag.art. Sven Ottosen og stud.mag. Judy Ryslander Schomaker underholdt med viser og folkemusik. Bogmessen viste sig at blive en gevinst for Foreningen, idet bogsalget var blevet dobbelt så stort som budgetteret. Man ville derfor tilmelde sig Bogmessen også i 1993.

Foreningens bogholder, kontor- og pr-medarbejder gennem en år-række, Ulla Hermann, modtager stor tak på styrelsesmødet i april 1993 for sit ihærdige arbejde for at markedsføre Foreningens publikationer over for boghandlere og museer og for i øvrigt at varetage den praktiske del af forlagsvirksomheden (udsendelse af årbogen og øvrige publikationer) samt medlemskontakten og pr-arbejdet med udformning af bl.a. foldere og bogkataloger.

På generalforsamlingen i 1993 nyvælges museumsinspektør Lene Floris (Frilandsmuseet) og universitetslektor Birgitte Rørbye (Institut for Folkloristik) til styrelsen.

Efter generalforsamlinger og årsmøder med foredrag og omvisninger på arkiver og museer i København, Kgs. Lyngby og Jyllinge vover styrelsen i 1996 pelsen, og museumsinspektør Inge Adriansen (Museet på Sønderborg Slot) tilrettelægger en to-dages udflugt til Sønderjylland med generalforsamling og årsmøde, hvor man besigtiger det nye Cathrinesminde Teglværksmuseum, Dybbøl Skanser og Museet på Sønderborg Slot. Dette store arrangement var særdeles vellykket, og Inge Adriansen nyvælges til styrelsen.

Året efter, på generalforsamlingen på Reersø Kro, vedtages en op-

stramning og justering af Foreningens love, der ikke havde været revideret siden 1976.

Dansk Folkemindesamling (ved Else Marie Kofod) og Nationalmuseets Etnologiske Undersøgelser (NEU) udarbejdede i 1996 en spørgeliste om forlovelser og bryllupper, og gennem et opråb i *Folkeminder* opfordredes medlemmerne til at besvare spørgelisten.⁵¹ Foreningens medlemmer spiller nu igen en rolle som meddelere – her vedr. nyere traditionsstof – og Else Marie Kofod har brugt optegnelserne i sin ph.d.-afhandling.⁵² En lignende opfordring skriver museumsinspektør Inge Adriansen i 1997, hvor hun i en artikel i *Folkeminder* opfordrer Foreningens medlemmer til at besvare en spørgeliste om danske nationale symboler, der er udsendt af Dansk Folkemindesamling i samarbejde med Museet på Sønderborg Slot.⁵³ Denne spørgeliste udgør et af fundamentene for et omfattende tobinds værk.⁵⁴ Via Foreningens hjemmeside – www.folkeminder.dk, som mag.art. Charlotte S.H. Jensen redigerer – viser der sig også resultater af opfordringer til at indsende optegnelser, bl.a. i forbindelse med fejringen af årtusindskiftet og konfirmation/non-konfirmation, og her kan man nå ud til en større kreds end alene Foreningens medlemmer. »Der er derfor håb om, at indsamling via nettet kan hjælpe til med at rette op på den mangel på optegnelser, som vi oplever fra de sidste tiår af 1900-tallet.«⁵⁵ En ikke uberettiget kritik af Dansk Folkemindesamlings fokusskift fra de brede, landsdækkende indsamlinger frem til 1960'erne til de derefter mere projektorienterede, knyttet til de enkelte arkivarers forskningsinteresser.

På sin 70-års fødselsdag den 29. august 1997 får Iørn Piø overrakt et festskrift *Traditioner er mange ting*, udgivet af Foreningen, redigeret af Else Marie Kofod og Eske K. Mathiesen og med 50 bidragydere. Samme år flytter Dansk Folkemindesamling – og dermed også Foreningen – fra adressen Birketorget 6 øverst på Danmarks Biblioteksskole på Amager til det nybyggede hus »Fisken« på Chr. Brygge i nær tilknytning til Det kgl. Bibliotek, som var den oprindelige husvært for Folkemindesamlingen ved grundlæggelsen i 1904 og frem til 1967.

Men der sker også andre, mindre positive, ting i 1997. Nordisk Institut for Folkedigtning (NIF) – gennem ca. 40 år et væsentligt forum for nordisk folkloristisk samarbejde – der i en årrække havde hjemsted i Åbo i Finland efter mange år i København, lukkes af Nordisk Ministerråd, der ikke længere vil finansiere permanente institutioner. Folkemindestudiet ved Institut for Folkloristik på Københavns Universitet bliver ved en ekstern evaluering udsat for en aldeles sønderlemmende

kritik, når det gælder samarbejdet mellem fagets lærere. Der lægges op til en sammenlægning, måske med faget Etnologi, men resultatet bliver, at Det humanistiske Fakultetsråd i år 2000 nedlægger faget Folkloristik og lukker universitetsinstituttet. På trods af Dekanatets løfte om genetablering af faget ved Københavns Universitet, når krudtrøgen er drevet over efter et par år, kan Danmark her i 2008 kun fremvise en lærestol på Færøerne i Folkloristik.

I februar 1998 dør Iørn Piø efter længere tids svagelighed, 71 år gammel, og i juni samme år dør Birgitte Rørbye pludseligt, kun 53 år gammel.

Med et faldende medlemstal fra 1.420 i 1991 til 1.052 i 1999 begynder nedturen så småt at sætte igang, selv om økonomien endnu hænger godt sammen, ikke mindst på grund af forlagssekretær Ulla Hermanns frivillige energiske indsats for bogsalg og markedsføring. Arkivarvikar Anders Chr. N. Christensen (Dansk Folkemindesamling) vælges til styrelsen som afløser for museumsinspektør Birthe Friis (Vesthimmerlands Museum i Års), der efter 17 år ønsker at trække sig tilbage. Desuden indtræder webredaktør Charlotte S.H. Jensen (Landsarkivet for Sjælland) og arkivkonsulent Lise Høyrup (Vestsjællands lokalhistoriske Arkiver) i styrelsen. Hermed er 14 af de 15 pladser i styrelsen besat. Universitetslektor, mag.art. Karsten Biering (Center for Arbejderkulturstudier) indtræder i redaktionen for *Folk og Kultur*.

Charlotte S.H. Jensen varetager herefter som webmaster opbygningen af Foreningens nye hjemmeside. Her vil Foreningen dels formidle viden om, hvad folkeminder og folkekultur er og dels indsamle nutidig folkekultur, bl.a. gennem »WEB-vennerne« – et nyt meddelernet, der også stilles til rådighed for Dansk Folkemindesamling. Den traditionelle spørgelistedemetode bliver således tilpasset nutidens informationsteknologi. Hertil kommer information om Foreningen og dens udgivelser samt mulighed for bogbestilling og indmeldelse.

Styrelsens virksomhed 2000-08

Med etnologen, universitetslektor, dr. phil. Palle Ove Christiansens tiltræden som direktør for Dansk Folkemindesamling i 2000 sker der også en betragtelig ændring i parløbet mellem Folkemindesamlingen og Foreningen – et både fagligt og praktisk samvirke, der har eksisteret siden begge institutioners grundlæggelse i henholdsvis 1904 og 1908.

I styrelsens beretning for 2000 understreges det, at »Foreningen på mange måder har været Folkemindesamlingens formidlingsmæssige talerør – et forhold, som vi gerne ønsker at kunne videreføre.«⁵⁶ Men

med den nye ledelse anses Foreningen ikke længere for nogen vigtig faglig og formidlingsmæssig partner.

Formanden påpeger – endnu engang – at Foreningens største problem ikke er af økonomisk, men af arbejdsmæssig art. Styrelsesmedlemmerne, der arbejder gratis og con amore, kan dårligt overkomme at gennemlæse og bearbejde de indsendte manuskripter, særligt til *Folk Fortæller*-serien. På styrelsesmøderne er alle sprudlende fulde af gode idéer, men det er vanskeligt at få nogen til at stille den nødvendige arbejdskraft til rådighed og dermed realisere målene.

Erik Kaas Nielsen meddeler, at han ønsker at udtræde af styrelsen, og formanden takker ham for hans mangeårige store indsats, specielt inden for børnekulturens område.

Årbogsredaktionen består af Karsten Biering, Tine Damsholt, Eske K. Mathiesen og Lykke L. Pedersen (hun indtræder desuden i styrelsen i 2000) med George Nellemann som redaktionssekretær. I 2001 indtræder også Alan Hjorth Rasmussen.

Med den frivillige medarbejder, forlagssekretær Ulla Hermanns fra-træden ved årsskiftet 2001/02 mister Foreningen ikke alene en energisk og stabil medarbejder, men også en udfarende kraft i relation til bogsalg og markedsføring. Opsigelsen begrundes med, at hjemmesiden gør for meget ud af den generelle information om folkeminder og folkekultur og for lidt ud af at profilere Foreningens egen publikationsvirksomhed, særligt de nye publikationer. Webmaster og forlagssekretær når desværre ikke til gensidig forståelse.

Styrelsen havde ingen mulighed for at ansætte en ny forlagssekretær med løn – eller finde en ny frivillig – og med arbejdsplads på Folkemindesamlingen. I stedet indgår styrelsen en aftale med Museumstjenesten i Viborg om salg og forsendelse af Foreningens bøger og *Folk og Kultur* samt opkrævning af medlemskontingent. Udgifterne til Museumstjenesten og voldsomt stigende udgifter til porto har vist sig at reducere Foreningens nettoindtjening betragteligt.

Derfor må styrelsen på sit møde i oktober 2001 på grund af forventet nedgang i bogsalgsindtægterne vedtage et nyt, reduceret budget, som desværre ikke tillader fortsatte udgifter til trykning og udsendelse af medlemsbladet *Folkeminder*, der i de seneste år havde udviklet sig til et kvartalstidsskrift med temanumre.

Efter en netto medlemstilgang på ca. 50 er der i 2001 ca. 1.100 medlemmer

Ambitionerne vedrørende Foreningens hjemmeside www.folkeminder.dk må imidlertid nedrosles for ikke at komme for tæt på ellers blive forvekslet med Dansk Folkemindesamlings egne, fremtidige

De fattiges høst. »I Storm og Regn gik førhen Koner og Børn op og ned af Agerne for at søge efter de Vipper og Aks – som endnu laa paa Jorden.«
(Foto: Andrea E. Sørensen 1927. Dansk Folkemindesamling)

indsamlingsinitiativer gennem www.dafos.dk, og i den forbindelse fjernes de generelle oplysninger om folketraditioner og folkeminder (opdelt efter årets cyklus), quizzer samt spørgelister til indsamlinger af nutidig folkekultur efter henstilling fra Folkemindesamlingen. Dette medfører selvsagt et brat fald i antallet af hjemmesidens unikke brugere til knap 25 %: fra 2.631 i oktober-december 2001 til 824 i juni-august 2002. Men hensynet til at reducere brugerens forveksling af Foreningen Danmarks Folkeminder med institutionen Dansk Folkemindesamling vejer tungest sammen med forventningerne til det fremtidige positive samvirke mellem forening og institution.

Folkemindesamlingens nye ledelse anser imidlertid ikke længere Foreningen og dens virksomhed for noget væsentligt aktiv i relation til institutionens ændrede profilering og prioritering af kærneområder i de næste fem år iflg. ny resultatkontrakt med Kulturministeriet.

Som følge heraf udtræder arkivar Jens Henrik Koudal i 2001 af

styrelsen. Folkemindesamlingen har på grund af besparelser måttet nedlægge to stillinger, og de tilbageværende ansatte kan derfor ikke længere anvende dele af arbejdstiden på formidlingsarbejde og praktisk arbejde i Foreningen. Eske K. Mathiesen udtræder af redaktionen af *Folk og Kultur* og erstattes af Alan Hjorth Rasmussen. På grund af reduktionen i Folkemindesamlingens personale og ændrede arbejdsopgaver kan den årlige, systematiske bibliografi over dansk folkekultur, der har været udarbejdet af Else Marie Kofod siden 1976, ikke længere fortsættes og trykkes i årbogen.

Der er overvejende enighed i styrelsen om nu at koncentrere kræfterne om bog salg, nye udgivelser samt fortsættelse af årbogen *Folk og Kultur* og reducere de brede formidlingsaktiviteter, dels gennem fjernelse af de dynamiske dele af hjemmesiden, dels gennem ophør i 2001 af kvartalstidsskriftet *Folkeminder*. Hjemmesiden indeholder herefter oplysninger om Foreningen og publikationerne, herunder årbogen og desuden en vejledning for forfatterne. I 2008 vil hjemmesiden genopstå i nyt lay out og med en betragtelig udvidelse og ajourføring af informationerne.

Styrelsen tager allerede på sit møde i marts 2002 hul på diskussionen om, på hvilken måde Foreningens 100-års jubilæum bør fejres. Der peges på udgivelsen af et »Folkloristisk Opslagsværk« og/eller et værk om Foreningens historie og publikationer. Senere blev forslaget om opslagsværket trukket tilbage, bl.a. fordi *Den Store Danske Encyklopædi* – der er afsluttet i 2006 med supplementsbind nr. 2 – indeholder en lang række ajourførte folkloristiske artikler

På generalforsamlingen i september 2003 på Københavns Rådhus og efterfølgende omvisning på Stadsarkivet kan formanden oplyse, at medlemstallet nu er reduceret til 962. Nytilgangen har ikke kunnet opveje det antal ældre medlemmer, der er afgået ved døden, og desuden er folkebibliotekerne nu så småt begyndt at udmelde sig – en udvikling der tager voldsom fart i de følgende år. Folkebibliotekerne registrerer antal udlån af den enkelte årbog og vurderer på denne baggrund, om et abonnement skal fortsætte eller ej. Desuden anser mange biblioteker det for tilstrækkeligt, at *Folk og Kultur* kan bestilles af lånerne fra et centralbibliotek. Årbogen står således ikke længere iøjnefaldende placeret på filialbibliotekernes boghylder blandt andre nyanskaffelser og de nyeste tidsskrifter/årbøger.

Efter 12 energiske og udfordrende år på posten træder Alan Hjorth Rasmussen tilbage som formand – en beslutning, som han for længst har varslet over for styrelsen. Der er næppe tvivl om, at han indimellem har følt sig temmelig alene med sit store arbejde for Foreningen. Det

har vist sig vanskeligt at aktivere styrelsen i det praktiske arbejde på trods af gentagne opfordringer. Mange idéer har været luftet omkring mødebordet, men få hænder har været villige til at gribe dem og tage slæbet med den praktiske udførelse. I de seneste år måtte Alan Hjorth Rasmussen desuden påtage sig sekretærfunktionerne.

Han fremhæver i sin sidste formandsberetning på generalforsamlingen i 2003 sine mange år med gode relationer til Folkemindesamlingen – en kontakt, der blev etableret allerede i 1959, hvor han som ung studerende samlede folkeminder på Lolland. Alan Hjorth Rasmussen udtrykker på Foreningens vegne sin tak for den langvarige nære tilknytning til Dansk Folkemindesamling med fortsat postadresse, adgang til mødefaciliteter samt plads til et mindre boglager.

Styrelsens virksomhed 2003-08: knald eller fald

Som ny formand har styrelsen i forvejen peget på universitetslektor Karsten Biering (Center for Arbejderkulturstudier), der har været styrelsesmedlem i 17 år. Ud over Erik Kaas Nielsen og Jens Henrik Koudal er i den forløbne valgperiode desuden udtrådt Lene Floris (ny formand for Organisationen Danske Museer, ODM) og Lise Høyrup, der begge på grund af stigende arbejdsbelastning desværre ikke længere kunne afse tid til styrelsesarbejdet. I stedet indtræder (som valgte medlemmer fra 2004) stadsarkivar Bent Vedsted Rønne (Haderslev Byhistoriske Arkiv) – der fra 2008 varetager omlægning og vedligeholdelse af Foreningens hjemmeside – og museumsinspektør Anette Tonn-Petersen (Bramsnæs Museum og Arkiv).

Alan Hjorth Rasmussen udtræder samtidig af årbogsredaktionen, og hans efterfølger bliver ekstern lektor Søren Møller Christensen (Institut for Arkæologi og Etnologi). I anledning af Foreningens 100-års jubilæum i 2008 foreslår forfatteren, mag.art. Eske K. Mathiesen, der siden 1998 (dog med et kort pause) er medlem af redaktionen, at udgive en antologi – en jubilæumsudgave af *Folk og Kultur* – med genoptryk af en række endnu læseværdige og inspirerende artikler inden for etnologi, folkloristik, dialekt- og stednavneforskning samt bredere kulturhistorie fra forskellige tidsskrifter og årbøger 1908-2008. En antologi, der vægter hverdagskulturen og desuden demonstrerer, at disse fagområder er vokset frem som et møde mellem den folkelige interesse og den akademiske videnskab. Styrelsen og årbogsredaktionen støtter dette forslag, og Eske K. Mathiesen påtager sig arbejdet med at udvælge en række artikler og opfordrer styrelsesmedlemmer og redaktion til også at fremlægge forslag. – I januar 2002 trækker Eske K. Mathiesen imidlertid sit forslag til artikler tilbage, da en sådan rent

retrospektiv jubilæumspublikation efter hans opfattelse formentlig kun ville rette sig mod et meget snævert publikum. I stedet bliver hans oprindelige idé omformuleret i form af en række nutidige kommentarer til eller afsæt fra ældre artikler.

I årbogsredaktionen diskuteres desuden et oplæg fra Søren Møller Christensen og Lene Otto (universitetslektor i etnologi, der 2001 afløste Tine Damsholt i redaktionen). Her præciseres og uddybes årbogens fremtidige indholdsmæssige profil, bl.a. i relation til rent lokalhistoriske emner, og der åbnes mulighed for tematisering af indholdet samt strammere udvælgelse af bøger til anmeldelse. Denne diskussion resulterer i en delvis tematisering af årbogen for 2006 ud fra emnet »ritualer og ritualisering«.

Ved Foreningens generalforsamling på Arbejdermuseet i september 2004 kan formanden med beklagelse oplyse, at George Nellemann – efter et langt varsel – har trukket sig tilbage som medredaktør og redaktionssekretær, en funktion han har varetaget siden 1973. Han er blevet afløst af Søren Møller Christensen. Formanden fremhæver desuden, at der blandt særligt de landsdækkende (kultur)historiske foreninger og udgiverselskaber viser sig tegn på accelererende medlemstilbagegang. For Foreningens eget vedkommende drejer det sig om et fald fra 962 medlemmer i 2003 til 878 medlemmer i 2004.

På generalforsamlingen og årsmødet i 2005, der blev holdt på Christiania, bliver årsagerne til den fortsatte medlemstilbagegang grundigt diskuteret, idet medlemstallet nu er reduceret til 831. Styrelsen opfordres til at undersøge mulighederne for digital udgivelse af *Folk og Kultur*, og der nedsættes på det efterfølgende styrelsesmøde i oktober et udvalg med Inge Adriansen og Charlotte S.H. Jensen, der skal tilrettelægge en ny hvervefolder om Foreningen, årbogen og erindringsserien. Formanden opfordrer både styrelsen og medlemmerne til at benytte alle personlige og faglige kontakter og fora til hvervning af nye medlemmer, og han peger på, at hvis blot en fjerdedel af de nuværende medlemmer kunne hverve hver et nyt medlem, ville bekymringerne blive afløst af optimisme og begejstring. På styrelsesmødet meddeler fhv. seniorforsker, dr.phil. Gustav Henningsen, der har været medlem siden 1982, at han ønsker at udtræde af styrelsen.

Hvad angår årbogen, er der tilfredsstillende tilgang af kvalitetsartikler, også uopfordrede. Ekstern lektor i etnologi, Kristine Holm-Jensen afløser Søren Møller Christensen som redaktionssekretær. Inden sin afgang når han at tage initiativ til afholdelse af et »visionsseminar« om *Folk og Kulturs* status og fremtid. Det finder sted på Nationalmuseet i oktober 2006 med deltagelse af styrelse, redaktion samt enkelte

indbudte interesserede og med oplæg fra museumsinspektør Lykke L. Pedersen (Nationalmuseet), seniorforsker Else Marie Kofod (Dansk Folkemindesamling), professor Thomas Højrup (Institut for Arkæologi og Etnologi), forskningsbibliotekar og kritiker Morten Thing (Roskilde Universitetscenter), specialestuderende på etnologi, Helle Nysted Andersen og universitetslektor og redaktør af det svenske kulturhistoriske tidsskrift *RIG* (udgivet siden 1918), Lars-Eric Jönsson (Universitetet i Lund). På seminaret bliver der peget på, at *Folk og Kultur* bør overveje fremtidig elektronisk publicering på internettet samt anlægge en skarpere faglig folkløristisk-etnologisk linie, i højere grad sortere i anmeldelserne efter faglig relevans og kvalitet, bringe forskningsoversigter og løbende faglige diskussioner samt ikke mindst etablere et panel af fagfæller, der foretager anonyme, skriftlige bedømmelser (»peer reviews«) af manuskripterne. Dette vil bringe årbogen op på niveau med andre attraktive publikationskanaler, hvor akademikerne kan samle points til deres fortsatte faglige meritering.

Derimod går det fortsat ned ad bakke, hvad angår medlemstallet. Det er i faldet fra 831 medlemmer i 2005 til 748 i 2006. Ud over udsendelse til medlemmerne af den ny hvervefolder i 2007 blev der i 2006 også produceret et særligt særtryk af Inge Adriansens og Karen-Margrethe Pedersens artikel *Barselsstorkens indtog i Danmark. Et bidrag til studier i nytraditionalisme* som en målrettet reklame for årbogens aktuelle, velskrevne og vedkommende indhold. Særtrykket blev bl.a. sendt til dagbladenes søndagsredaktioner samt til en række ugeblade og livsstilsmagasiner med opfordring til at citere og referere fra artiklen samt tilbud om at kunne rekvirere digitale fotografier. Der blev også gjort en hvervningsindsats over for de etnologistuderende ved Københavns Universitet. Men lige lidt hjalp det. Fagbøger købes ikke i nær samme omfang som tidligere, og de studerende regner med, at alt aktuelt og relevant materiale er tilgængeligt på internettet.

Generalforsamlingen og årsmødet holdes i 2006 på Kulturcentret Kapellet med omvisning på Assistens Kirkegård. Her understreger formanden i styrelsens beretning, at *Folk og Kultur* fortsat skal have appel også til de læsere, der ikke har speciel akademisk erhvervet indsigt i de behandlede emner. Men samtidig skal årbogen naturligvis også fungere som relevant forum for fagfolk inden for de kulturhistoriske fag og discipliner. Det er i øvrigt styrelsens opfattelse, at man bør vente med at overveje digital publicering af årbogen, til der foreligger erfaringer fra andre udgiverselskabers forsøg og praksis på området.

I 2007 synes medlemstilbagegangen at fortsætte, dog med et mindre fald på 18 medlemmer til 730, hvoraf ca. 100 er pensionister. I de

forudgående år har formanden gentagne gange peget på problemet og signaleret, at der på et tidspunkt vil fremkomme to krydsende kurver: en nedadgående for medlemstallet (= faldende indtægter) og en opadgående til trykkeri og forsendelse (= stigende udgifter). Gennem et par år har der været underskud, som er blevet finansieret af Foreningens formue, og de seneste 6 år har Foreningen mistet 370 medlemmer, hvilket svarer til 33 %.

Tidspunktet nærmer sig nu, hvor styrelsen må træffe en beslutning om fortsat at kunne udgive *Folk og Kultur* og dermed spise formuen op i løbet af formentlig fem år. Dette vil være den langsomme kvælningsdød for Foreningen som udgiverselskab. Alternativet er at tage synspunkterne fra visionsseminaret alvorligt og undersøge muligheder for digital publicering af årbogen samt tage stilling til de øvrige anbefalinger. Nødvendigheden af snart at træffe beslutning om årbogens profil og fremtid blev understreget på generalforsamlingen i september 2007, der blev holdt i medborgerhuset »Nabo Østerbro« med efterfølgende omvisning på Hirschsprungs Samling med genremalerier og folkelivsskildringer. Museumsinspektør Mette Lund Andersen (Lemvig Museum) og etnologen, mag.art. Bjarne Kildegaard Hansen nyvælges til styrelsen. Forudgående er etnologen, projektleder Helle Nysted Andersen (Bygningskultur Danmark) indtrådt som redaktionssekretær sammen med Kristine Holm-Jensen (nyansat museumsinspektør ved Textilforum, Herning Museum). Desuden er folkloristen, universitetslektor Karin Lützen (RUC) indtrådt i redaktionen for *Folk og Kultur*.

Årbogsredaktionen tager på denne baggrund initiativ til en uformel drøftelse i november 2007 med redaktionen af *Fortid og Nutid. Tidsskrift for kulturhistorie og lokalhistorie*, der siden 1914 er blevet udgivet af Dansk Historisk Fællesråd, om mulighederne for et fremtidigt formaliseret samarbejde i et nyt dansk kulturhistorisk kvartalstidsskrift med ligelig vægtning af de etnologiske/folkloristiske og de lokalhistoriske/bredere kulturhistoriske emner. Interessen for at etablere en fælles redaktion i et sådant (anonymt fagfællebedømt) tidsskrift er stor. Man bliver på mødet enige om at orientere de respektive formænd og styrelser om denne drøftelse og at opfordre dem til at tage principielt stilling til en redaktionel sammenlægning, formentlig med virkning fra 2009. Hertil kommer, at *Fortid og Nutid* allerede har etableret et fagfællepanel til anonym bedømmelse af manuskripterne og har vedtaget at digitalisere tidsskriftet og publicere det på internettet fra 2009 med forlaget Museum Tusulanum som basis. Begge redaktioner forudsiger en væsentlig øjeblikkelig reduktion i abonnenttallet/medlemstallet ved

overgang til digital publicering, men anser denne ændring for en afgørende forudsætning for overlevelse og ekspansion på længere sigt.

Det er vigtigt for hele det kulturhistoriske fagområde og det faglige miljø – inkl. de studerende – at der findes en relevant og attraktiv publiceringskanal på dansk, der vel at mærke også skal indeholde artikler, som er tilgængelige for den emnemæssigt interesserede, men ikke-fagkyndige eller akademisk uddannede læser. Målet er at sikre kulturhistorisk forskning og forskningsformidling på dansk og dermed forhindre yderligere domænetab.

100-års jubilæet 2008

På styrelsesmødet i marts 2007 nedsættes et udvalg med Inge Adrian- sen, Lykke L. Pedersen og Anette Tonn-Petersen, senere suppleret med Charlotte S.H. Jensen, som får til opgave tilrettelægge et både fagligt og festligt jubilæumsarrangement.

100-års jubilæet fejres på Askov Højskole i weekenden den 25.-26. oktober 2008 og arrangeres i form af et seminar i samarbejde med Folkeuniversitetet, således at det udbydes i kataloget og dermed også når frem til en bredere kreds af interesserede end alene Foreningens medlemmer. I løbet af seminaret bliver der holdt seks foredrag af bl.a. styrelsesmedlemmer om aktuelle emner inden for den moderne folkloristik og etnologi. Desuden er der festmiddag samt natbio med nye etnologiske videofilm. Der slutes af med en omvisning ved Skibelund Krat – et grundtvigiansk nationalmonument.

Valget af Askov Højskole er ingen tilfældighed. Foreningens stiftende generalforsamling blev netop holdt på Askov Højskole den 5. september 1908. Hertil var dengang knyttet en af folkemindeforskningens grundlæggere i Norden, pastor emeritus dr.phil. H.F. Feilberg, desuden højskolelærer, kulturhistoriker og folkemindesamler Poul Bjerge samt højskolelærer, filologen, dr.phil. Marius Kristensen.

I forbindelse med seminaret udkommer denne særlige jubilæumsud- gave af årbogen *Folk og Kultur* – måske for sidste gang i trykt form og i fremtiden muligvis også i et jævnbyrdigt redaktionelt samarbejde med kvartalstidsskriftet *Fortid og Nutid* i form af et bredere anlagt, digitaliseret dansk kulturhistorisk tidsskrift.

Medlemssammensætning

Med 730 medlemmer af Foreningen i februar 2008 (heraf 54 uden- landske personlige medlemskaber og institutionsmedlemskaber) udgør bibliotekerne (folke- og universitetsbiblioteker) 7 %, arkiver og museer 14 %, uddannelsesinstitutioner (gymnasier, seminarier, folkehøjskoler

og universitetsinstitutter) 4 %, personlige medlemskaber 73 % og virksomheder 2 %.

Der er ingen tvivl om, at rigtig mange folkebiblioteker gennem de senere år har fravalgt at fortsætte abonnementet på *Folk og Kultur*. Antallet af arkiver og museer er heller ikke imponerende højt. Derimod udgør de personlige medlemskaber langt den største del af abonnenterne, som bor spredt ud over hele landet. En del – dog langt fra alle – fagkolleger, de professionelle kulturhistorikere, har naturligvis tegnet personlige medlemskaber, men de fleste abonnenter er fortsat »almindelige« mennesker med interesse for de emner, som er (re)præsenteret i årbogen gennem tiden.

En yderligere akademisering af artiklernes abstraktionsniveau og sproglige form kan derfor forventes at resultere i en forstærket flugt af de personlige medlemmer, uden at denne opvejes gennem nytilgang af f.eks. etnologi- og historiestuderende og yngre forskere indenfor det kulturhistoriske område.

Sammenfatning og hovedlinier

Foreningen Danmarks Folkeminders styrelse har nu gennem 100 år udgjort et stabilt fagligt fællesskab og et stærkt, tværfagligt netværk mellem folklorister og etnologer, ansat ved museer, arkiver og Københavns Universitet – og indtil midten af 1970'erne også med inddragelse af folkesprogsforskningen vedr. dialekter og stednavne.

Indtil omkring 2000 var der også tale om et nærmest symbiotisk forhold mellem Foreningen og Dansk Folkemindesamling, to sider af samme sag og med arbejdskraft stillet til rådighed for Foreningens virksomhed som udgiverselskab, der desuden omfattede et meddelernetværk. Foreningen blev af Folkemindesamlingens arkivarer opfattet som et væsentligt redskab til både indsamling og publicering.

Foreningen havde med sin repræsentation i Dansk Folkeminderåd som Kulturministeriets tilsynsorgan for Dansk Folkemindesamling frem til engang i 1980'erne også direkte indflydelse på Folkemindesamlingens overordnede forhold og drift.

Virksomheden har været karakteriseret af adskillige både op- og nedgangsperioder, når det gælder medlemstal (og dermed økonomi) og publiceringsvirksomhed. I nedgangstider er der taget initiativer til hvervning af nye medlemmer, nogle gange uden større held. Mange foredrag og andre aktiviteter har været igangsat rundt om i landet, bl.a. i forbindelse med generalforsamlinger og årsmøder, men desværre har medlemstilslutningen næsten altid været for svag til, at styrelsen har fundet anledning til at fortsætte disse initiativer. Fra at have drevet både indsamlings- og udgivelsesvirksomhed i de første godt 50 år er

Foreningen efterhånden alene et udgiverselskab, der snart må finde samarbejdspartner(e), hvis det folkloristisk-etnologiske forskningsområde fortsat skal formidles gennem et tidsskrift og have en platform – et domæne – på dansk.

Gennem alle årene har der været en løbende debat i styrelsen om vægtningen af de akademisk-universitære publikationer i forhold til de mere folkeligt anlagte. En diskussion om det smalle eller det brede – om forskningen eller formidlingen/materialefremlæggelsen skal være den primære opgave. Diskussionen er fortsat uafsluttet og har resulteret i en »både-og«-konsensus. Det skal også fremhæves, at en række styrelsesmedlemmer gennem alle årene også har været aktive som forfattere til og redaktører af Foreningens publikationer

Det folkloristisk-etnologiske forskningsmiljø i Danmark har desuden været karakteriseret af en række særprægede personligheder, der sjældent har lagt fingrene imellem, når det gjaldt om tydeligt at fremhæve såvel faglige uenigheder som personlige antipatier. Det seneste slag blev udkæmpet med en sådan kraft, at universitetsfaget Folkloristik blev nedlagt i 2000. Hermed er der foretaget en amputation af den akademiske folkloristiske faglighed, hvilket naturligvis allerede har fået indflydelse både på sammensætningen af styrelsesmedlemmerne og på årbogsredaktionen.

Det er ikke desto mindre af væsentlig betydning for hele forskningsmiljøet, at der fortsat opretholdes et (tvær)fagligt forum for folklorister, etnologer og andre kulturhistorikere, hvor såvel arkiv- og museumsfolk som universitetsansatte kan mødes og samarbejde om konkrete opgaver, herunder redaktions- og publiceringsvirksomhed. Dette faglige netværk omfatter også studerende og pensionerede forskere.

Fremtiden tegner imidlertid noget uvis på længere sigt for Foreningen Danmarks Folkeminder. Bekymringen gælder den omfattende tilbagegang i medlemstallet, hvorved økonomien svækkes, og desuden er de studerendes interesse for fortsat at købe trykt faglitteratur stærkt vigende. Uden et markant øget engagement med fornyet energi i både styrelsen og årbogsredaktionen vil det næppe lykkes at opretholde en relevant udgivelsesplatform i form af skriftserien, dokumentationsserien og erindringsserien endsige at styrke den løbende publicering af kulturhistoriske forskningsartikler på dansk, hvad enten dette i fremtiden skal ske i trykt eller digitaliseret form.

Om illustrationerne

Andrea E. Sørensen, der var kunstmaler og flittig optegner til Dansk Folkemindesamling, boede i landsbyen Lille Grandløse nogle få km lige

syd for Holbæk og indsendte i forbindelse med Foreningen Danmarks Folkeminders amatørfotokonkurrence i 1926-27 en serie på først 12 og senere 68 fotografier fra sin landsby og nærmeste omegn. Hun vandt i øvrigt førsteprisen og modtog en check på 100 kr. fra Foreningens sekretær, arkivar Hans Ellekilde, som hun i egenskab af folkemindesoptegner førte en omfattende korrespondance med fra 1924-57. Den 28.12.1927 skriver hun til Ellekilde og takker først for tildelingen af førsteprisen og fortsætter:

»At fotografere er noget meget morsomt, og jeg er oprigtig taknemmelig for den Opdagelse, det var mig ofte hele Fornøjelsen at faa fat i disse Karakterer – just som de er – saa blev Billederne mest oprigtige, men helt billige har de heller ikke været mig – de o. 80 Billeder som jeg indsendte kostede mig 49 Kr. og nogle Øre [herefter nævnes udgifterne til nogle ødelagte glasplader], men Erfaring er god – og til Slut gik det helt godt, foruden maatte jeg jo spændere noget for at faa Arrangementerne til at virke som det skulde, altid kunde jeg ikke forlange at de skulde være gratis Modeller for mig. Jeg syntes ogsaa at have en hvis Tilfredsstillelse ved at faa indsamlet dette Billedstof fra denne Part af Landet, som ikke tidligere har været foreviget, man har jo altid en særlig Forkærlighed for sin Hjemegn [...]«⁵⁷

Fotografierne er indgået i Dansk Folkemindesamlings billedarkiv og kan søges i billeddatabasen under betegnelsen »Danmarks Folkeminders fotokonkurrence«.

Billedteksterne i citationstegn er fra Andrea E. Sørensens egne noter, skrevet på bagsiden af fotografierne. De øvrige billedtekster er citeret fra arkivkonvolutterne og skrevet af medarbejdere ved Dansk Folkemindesamling.

Andrea E. Sørensen fotograferede landskaber med kilder, høje med stendysser og ikke mindst gamle kirker, skoler, møller og bøndergårde. Det er helt klart de ældste fysiske mindesmærker og kulturelle vidnesbyrd, som interesserer hende. Dette gælder også hendes mange motiver med mennesker. Hun fotograferer fortrinsvis gamle folk, ikklædt gammel klædedragt, der demonstrerer eller rekonstruerer(?) gammeldags arbejdsformer. Det er tydeligt, at malerinden har arrangeret sine motiver og arbejdssituationer, gerne komponeret med forgrund, mellemgrund og baggrund. Ligesom der findes »genremalere«, kan man også tale om »genrefotografer«, og Andrea E. Sørensen indskriver sig i den sammenhæng, hvor også nogle af de samtidige folkelivsforskere fortæller og redigerer, arrangerer og præsenterer deres stof mere æstetisk-fortællende end dokumentarisk-registrerende – ligesom bl.a. dr.phil. Henrik Ussing

gjorde. Han var formand for Foreningen Danmarks Folkeminder fra 1918-1935 – netop i den periode, hvor amatør fotokonkurrencen blev afholdt – og forfatter til flere populære folkelivsskildringer, som han (som tidligere beskrevet) blev kritiseret skarpt for af nogle, ligeledes akademisk uddannede, kolleger i styrelsen.

Det er tydeligt, at Andrea E. Sørensen har interesseret sig særligt for landsbykvindernes arbejde og påklædning, og jeg har udvalgt 12 af den lille snes fotografier (hvor der er flere varianter af samme motiv), som hun har taget i sin egen landsby og den nærmeste omegn – på lokaliteter og blandt mennesker, som hun var fortrolig med. Hun bruger den samme model eller figurant i flere forskellige sammenhænge og iklædninger, bl.a. optræder enkefru Marie Winther med 3 gæs og strikketøj, som nabokone med barselssuppe og som kone med strikketøj og spand på hovedet. Desuden væver Marie Winther også hosebånd og sømmer på den gammeldags måde.

Noter

I en del ældre årgange samt fast fra 2002 aftrykkes fortegnelse over styrelsesmedlemmerne i årbogen *Folk og Kultur*, og fra 2003 aftrykkes tillige styrelsens beretning til den årlige generalforsamling. Løbende information om Foreningen og publikationerne findes på hjemmesiden www.folkeminder.dk

1 I forordet til første hefte, 1904, understreges, at »*Tidsskriftet vil stræbe at bringe nyt stof frem på ethvert af de henhørende områder: sproget, litteraturhistorien, folkedigtningen, gammel skik, almuens livsvilkår, oldtidens trosforestillinger og livsformer.*« 2 Forhandlingsprotokol 20.3. 1908: DFS 2004/40: E. 3 Olrik 1908, s. 21-22. 4 Holbek 1979, s. 65. 5 Vedtægter trykt i *Danske Studier* 1906, s. 223f; Ellekilde 1933, s. 10, 16f. 6 Olrik 1908, s. 25-30. 7 Trine Ravn har i sin (udaterede, fra omkring 2000) universitetsopgave i Folkloristik ved Københavns Universitet *Hvem ved, hvad, hvordan, hvorfor og hvornår? – En kritisk gennemgang af brugen af spørgelister indenfor folkloristikken* også beskrevet Foreningens spørgelister og samvirket med Dansk Folkemindesamlings indsamlingsarbejde. 8 Olrik 1908, Vejledning i optegnelse af stednavne ved Marius Kristensen, s. 77-96. 9 Thuren 1909, s. 5. 10 Samme, s. 81-82. 11 Samme, s. 80. 12 Breve fra C.F.P. Mortensen 14.12. og 21.12. 1917 til Axel Olrik. DFS 2004/40: G. 13 Ellekilde 1933, s. 28f.; 34f; 39. 14 Medlemsbladet *Meddelelse* findes i DFS 2004/40: IV:D. 15 DFS 2004/40: IV:D. 16 Se Henningsen 1990, s. 25-26. 17 Fremstillingen bygger på Ingemann 1980, s. 53-74. 18 Ellekilde 1933. De flg. oplysninger bygger på afsnittet *Tilbageblik og Fremsyn*, s. 52ff. 19 Kristensen 1928, s. 434f. 20 Ellekilde 1933, s. 55f. 21 DFS 2004/40: IV:D. 22 Nissen er tegnet af den kendte billedkunstner, designer og bogillustrator Lorenz Frøhlich (1820-1908), og tegningen var i Axel Olriks besiddelse. Den er desuden brugt som exlibris i H.F. Feilbergs bogsamling. Frøhlich tegnede bl.a. de små vignetter til Svend Grundtvigs *Danmarks Folkeviser i Udvalg* (1882). 23 DFS 2004/40: II:E: Protokol 1922-35. 24 Samme. 25 Samme. 26 DFS 2004/40: II:C. 27 De første hefter af *Folkeminder* kan ses som en genoptagelse af *Fra Dansk Folkemindesamling I-VI* med publicering af ældre og nyere folkemindesamlinger. 28 *Folkeminder*, hefte 3, 1957, s. 131. 29 DFS 2004/40: II:F. 30 Samme. 31 Jf. fortegnelsen over Foreningens publikationer bagest i denne bog. 32 *Folk og Kultur* 1972, cit. fra forordet, s. 8. 33 Se også Bjarne Stoklunds artikel om *Folk og Kultur* andetsteds i denne årbog. 34 Kasserer Iørn Piøs beretning på generalforsamlingen 24.3. 1973. DFS 2004/40: II:F. 35 Formand Iørn Piøs foredrag på Lyngby Stadsbibliotek 26.2. 1975. DFS 2004/40: II:F. 36 Formandens beretning på generalforsamlingen den 4.10. 1975: DFS 2004/40: II:F. 37 DFS 2004/40: II:F. 38 Til dato er der udsendt 19 lydudgivelser med kommentarhefter/booklets: 5 EP grammofonplader, 4 LP grammofonplader, 4 lyd-kassetter og 6 cd'er. Hertil kommer 14 bøger, hvoraf nogle er i flere bind. 39 Se særskilt fortegnelse under kapitlet *Foreningen Danmarks Folkeminders publikationer* i denne årbog. 40 Formandens beretning til generalforsamlingen 15.9. 1979. DFS 2004/40: II:F. 41 Debatoplæg af 22.4. 1980. DFS 2004/40: II:F. 42 Referat af styrelsesmødet 21.5. 1980. DFS 2004/40: II:F. 43 Piøs udførlige redegørelse til styrelsen i referat af styrelsesmøde 11.4. 1981. DFS 2004/40: II:F. 44 Formandens beretning til styrelsesmødet 27.9. 1983. DFS 2004/40: II:F. 45 DFS 2004/40: II:F. 46 Samme. 47 Referat fra generalforsamlingen 29.4. 1989. Trykt i *MtM nr. 2*, 1989, s. 2. 48 *Folkeminder* nr. 1, 1990, s. 4. 49 Alan Hjorth Rasmussen: *En udmærket bekvem fiskeplads... Årstidsfiskeriet fra Nymindegab og Holmslands Klit i 1800-årene.*

2006. 312 s. ill. (DFm nr. 89). 50 *For borgere og bønder. Stadsmusikantvæsenet i Danmark ca. 1660-1800*. 2000. 51 *Folkeminder* nr. 2, 1996, s. 8. 52 *Ifølge traditionen. Hverdag og fest i 200 år*. 2005. 53 *Folkeminder* nr. 2, 1999, s. 3-8. 54 Inge Adriansen: *Nationale symboler i det danske rige 1830-2000*. 2003. 55 *Folkeminder* nr. 2, 2000, s. 15. 56 DFS 2004/40: II:F. 57 Brevet findes i DFS 1906/134.

Litteratur

Boberg, Inger M. 1953: *Folkemindeforskningens historie i Mellem- og Nordeuropa*. København.

Dansk Biografisk Leksikon 1979-1984. København.

Ellekilde, Hans 1933: »Foreningen Danmarks Folkeminder igennem 25 Aar.« *Fra Dansk Folkemindesamling V*. København, s. 5-56. (Danmarks Folkeminder nr. 40). Heri bl.a.: »Spørgsmaal om Studedrift og Studehandel [omslagets inderside]; Spørgsmaal om Folkeminder: Julestue-Lege; Folketro og Folkeskik om Saaning; [Vejledning i brug af] Dansk Folkemindesamlings Optegnelsepapir.«

Ellekilde, Hans 1938: *Fra Dansk Folkemindesamling VI. Meddelelser og Optegnelser*. København. (Danmarks Folkeminder nr. 44). Heri bl.a.: »Spørgsmaal om hemmelige Stednavne« [omslagets inderside]; »Pløjning« [20 s. meget detaljeret spørgeliste].

Henningsen, Gustav 1990: »Fotografiet i folkemindeforskningen 1839-1950.« *Folk og Kultur*, s. 21-67.

Holbek, Bengt 1979: »Folkemindevidenskab.« I: *Københavns Universitet 1479-1979*. København, s. 49-85.

Ingemann, Henrik 1980: »Karoline Graves.« I: *Folk og Kultur*, s. 52-74.

Koudal, Jens Henrik 2004: *Folkeminder og dagliglivets kultur. Indføring i Dansk Folkemindesamlings arkiv*. København.

Kristensen, Evald Tang 1928: *Minder og oplevelser*, bd. 4, Viborg.

Olrik, Axel 1908: *Fra Dansk Folkemindesamling [1]. Meddelelser og spørgsmål*. København. (= Danmarks Folkeminder nr. 1). Heri bl.a.: Om Dansk Folkemindesamlings oprettelse og virksomhed; opfordring til at indtræde i Foreningen Danmarks Folkeminder samt fortegnelse over styrelsesmedlemmer, amtsformænd og tillidsmænd og desuden »Spørgsmål om folkeminder: Fester; Landbrug; Dagligliv; Naturen; Lege; Melodier.«

Ravn, Trine: *Hvem ved, hvad, hvordan, hvorfor og hvornår? – En kritisk gennemgang af brugen af spørgelister indenfor folkloristikken*. Utrykt universitetsopgave i folkloristik ved Københavns Universitet. Udateret, fra omkring 2000, 35 s. & bilag.

Thuren, Hjalmar 1909: (red.): *Fra Dansk Folkemindesamling II. Meddelelser og optegnelser*. København. (Danmarks Folkeminder nr. 4).

Thuren, Hjalmar 1910: *Fra Dansk Folkemindesamling III. Meddelelser og optegnelser*. København. (Danmarks Folkeminder nr. 6).

Arkivalier

Foreningen Danmarks Folkeminders arkiv på Dansk Folkemindesamling: DFS 2004/40. 41 arkivkasser & 1 foliokapsel. Desuden flere arkivkasser med arkivalier efter 1983 under registrering.

Summary

The Danish Folklore Society 1908-2008

The Danish Folklore Society was founded in 1908 by the director of the Danish Folklore Collection, Dr. Axel Olrik, with the aim of spreading knowledge of »the now disappearing remains of ancient beliefs, ways of thinking, poetry and prose, customs, language and everyday life« by way of records gathered by the members of the Society in collaboration with the Danish Folklore Archives, and by publishing of results. From the outset the intention was to publish for both the scholarly community and the general public. Besides Axel Olrik as chairman, the board of the society consisted of prominent scholars and collectors, including the linguist Dr. Marius Kristensen (Askov Folk High School), the musicologist Hjalmar Thuren, who was employed by the Danish Folklore Archives, and Denmark's greatest collector of folklore, Evald Tang Kristensen. To these we can add Axel Olrik's brother, Jørgen Olrik, an assistant curator at the Danish Folk Museum – later Department III (Department of Recent Times) of the National Museum of Denmark. From the very start a society was thus formed whose board was composed of scholars in the field of folklore, material folk culture and the study of 'folk language' (dialects and place-names).

This disciplinary breadth has also been reflected in the publications of the Society, inasmuch as 92 books have been published in series of writings and documentation, 33 books as individual works, 47 books in the memoir series *Folk Fortæller* (People's histories), 15 volumes of the booklets *Folkeminder* (with field recordings and articles) and the yearbook *Folk og Kultur. Årbog for Dansk Etnologi og Folkemindevidenskab*, which has appeared since 1972 with over 200 articles, as well as specialized bibliographies and a long succession of reviews of specialist literature.

Throughout the years the interdisciplinary mix has coloured the work of the society, which has also had disciplinary connections at the Nordic level in the form of participation in and the organization of the Nordic Folklife and Folklore Researchers' Meetings.

From modest beginnings with a good 300 members scattered across the country to a good 2000 in 1978, the membership has today been reduced to 730. In the longer term this will make it difficult to keep up the publication of the annual *Folk og Kultur* as an independent printed publication. The decline is partly due to the fact that in recent years many public libraries no longer subscribe to the yearbook, partly that the academic study of Folklore was closed down at Copenhagen University in 2000. In addition, other students are in general buying fewer books, as it is expected that relevant material will be available on the Internet.

The membership/subscribers to the yearbook consist today of public and university libraries (7 %), archives and museums (14 %), educational institutions (4 %), personal members (73 %) and companies (2 %).

The agency is at present considering the establishment of a wider-ranging Danish

cultural history periodical in order to maintain a cross-disciplinary forum for ethnology, folklorists, local historians etc., where both university and museum staff can meet and cooperate on specific projects, including not least the maintenance and further development of Danish-language cultural history publication activities.

Flygtningegudstjeneste

Den 19. december 2006 samledes næsten 600 til lysgudstjeneste i København Domkirke i solidaritet med de omkring 400 afviste asylansøgere fra Irak. Det var Københavns biskop, Erik Norman Svendsen, som prædikede. Børn fra flygtningecentrene gik luciaoptog.